

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Bc. Jan HOLUB

**Koherence zemědělské a rozvojové politiky
Evropského společenství**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk OPRŠAL, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci zpracoval samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedl v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 30. května.

.....

Podpis

Děkuji panu Mgr. Zdeňku Opršalovi, Ph.D. za vstřícný přístup.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Rozvojových studií

Školní rok: 2008/09

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

student

Jan HOLUB

obor

Mezinárodní rozvojová studia

Název práce:

Koherence zemědělské a rozvojové politiky Evropského společenství

Policy Coherence for Development - the Issue of Common Agricultural Policy

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je analýza historického vývoje a současné podoby (ne)koherence rozvojové a zemědělské politiky Evropského společenství. Pozornost bude věnována reformě Společné zemědělské politiky Evropského společenství a jejím možným důsledkům pro rozvojové země.

Struktura práce:

1. Úvod
2. Cíle práce
3. Metodika práce
4. Koncept koherence s ohledem na problematiku rozvoje
5. Charakteristika rozvojové spolupráce EU
6. Charakteristika zemědělské politiky EU
7. Analýza koherence zemědělské a rozvojové politiky EU
8. Dopady nekoherence politik v rozvojových zemích
9. Diskuze, závěr
10. Shrnutí, summary
11. Seznam literatury
12. Přílohy

Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

rešerše literárních pramenů a metodika	listopad 2008 - leden 2009
kapitola č. 1-3	leden 2009 - květen 2009
kapitola č. 4-5	červen 2009 - říjen 2008
kapitola č. 6-7	říjen 2009 - únor 2010
kapitola č. 8-10	březen 2010 - duben 2010
mapové a jiné grafické podklady	průběžně

Rozsah grafických prací: text a rozšiřující přílohy: tabulky, mapy, schémata dle dostupných zdrojů

Rozsah průvodní zprávy: 25 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

BUREAU, J., JEAN, S., MATTHEWS, A.: *The Consequences of Agricultural Trade Liberalization for Developing Countries: Distinguishing Between Genuine Benefits and False Hopes*. Centre d'études prospectives et d'informations internationales, 2005.

GIBLIN, T., MATTHEWS, A.: *Global and EU Agricultural Trade Reform: What is in it for Tanzania, Uganda and Sub-Saharan Africa*, . Dublin: The Institute for International, Integration Studies Trinity College Dublin, 2005.

HALDERMAN, M., NELSON, M.: *The EU's CAP, the Doha Round and Developing Countries*. Berkeley: Institute of European Studies, University of California, 2004.

JELÍNEK, P., KROUŽEK, J. V., NÁPRSTEK, M.: *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003.

Komise Evropských společenství: *SDĚLENÍ KOMISE RADĚ, EVROPSKÉMU PARLAMENTU A EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU, Soudržnost politik v zájmu rozvoje, Jak urychlit pokrok směrem k dosažení rozvojových cílů tisíciletí, {SEK(2005) 455}*. Brusel: 2005.

OECD: *Institutional Approaches to Policy Coherence for Development OECD Policy Workshop*. Paříž: 2004.

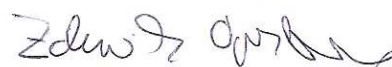
Vedoucí diplomové práce: Mgr. Zdeněk OPRŠAL

Datum zadání diplomové práce: 3. 11. 2008

Termín odevzdání diplomové práce: 14. 5. 2010

vedoucí katedry

vedoucí diplomové práce

Obsah

Seznam zkratk	8
Seznam tabulek a boxů	10
Úvod	11
Cíle práce	12
Metodika práce, zhodnocení literatury	13
1. Koncept koherence s ohledem na problematiku rozvoje	16
1.1 Koncept.....	16
1.2 Předpoklady pro koherenci a překážky při jejím naplňování	17
1.3 PCD v rámci Evropské unie.....	18
1.3.1 Návrhy na zlepšení – neziskové organizace a mezinárodní instituce	19
1.4 Měření PCD	21
1.4.1 Význam měření PCD	21
1.4.2 Indikátory pro měření/hodnocení PCD	21
2 Charakteristika rozvojové spolupráce Evropské unie	22
2.1 Obecná charakteristika rozvojové spolupráce EU	22
2.2 Budoucí podoba a význam rozvojové spolupráce EU.....	23
2.3 Rozvojová spolupráce EU a zemědělství	24
2.3.1 Důvody pro podporu zemědělství v rozvojových zemích.....	24
2.3.2 Podpůrné mechanismy	27
3 Charakteristika Společné zemědělské politiky EU	29
3.1 Úvod	29
3.2 Historie Společné zemědělské politiky.....	29
3.2.1 Počátky SZP.....	29
3.2.2 Krize Společné zemědělské politiky.....	30
3.2.3 Mac Sharryho reforma z roku 1992.....	30
3.2.4 Agenda 2000	31
3.2.5 Reforma z roku 2003	31
3.2.6 „Health Check“ v roce 2008	32
3.2.7 Změny spojené s přijetím Lisabonské smlouvy účinné od roku 2009	32
3.3 Současná SZP	34
3.3.1 Základní nástroje SZP	34
3.3.2 Financování SZP	34
3.3.3 Kritika SZP.....	35
3.4 Budoucnost Společné zemědělské politiky po roce 2013	37

3.4.1	Přehled reformních návrhů	38
3.4.2	Argumenty pro zachování SZP, hodnocení jejich relevance	40
3.4.3	Faktory ovlivňující budoucí podobu SZP	41
3.4.4	Víceletý finanční rámec na období 2014-2020 - SZP a evropský rozpočet	41
3.4.5	Citlivé otázky a sporné body reformy SZP	45
3.4.6	Konkurenceschopnost evropského zemědělství	46
3.4.7	Potravinová bezpečnost.....	47
3.4.8	Postavení evropských zemědělců.....	49
3.4.9	Potravinová soběstačnost.....	50
4	Analýza koherence zemědělské a rozvojové politiky EU	51
4.1	Rozdělení politik podle OECD	51
4.2	Domácí zemědělská politika - Společná zemědělská politika EU:	52
4.2.1	Exportní dotace	52
4.2.2	„Land grabbing“ (import virtuálních hektarů)	52
4.3	Nezemědělské politiky.....	53
4.3.1	Netarifní překážky obchodu (NTMs).....	53
4.3.2	Klimatické změny.....	54
4.3.3	Podpora biopaliv, nenaplněné naděje, nový problém.....	54
4.4	Obchodní politiky se zaměřením na zemědělské komodity.....	55
4.4.1	Význam obchodu rozvojových zemí s EU	55
4.4.2	Vyjednávání ve WTO – Doha Development Round	56
4.4.3	Celní režimy:.....	57
4.4.4	Liberalizace mezinárodního obchodu.....	59
4.4.5	Eroze preferencí	59
4.4.6	Celní eskalace	59
4.5	Rozvojové politiky	60
4.6	Politiky rozvojových zemí týkající se obchodu a zemědělství	61
5	Možné dopady reformované SZP na rozvojové země	62
	Conclusion.....	66
	Shrnutí.....	69
	Summary	70
	Seznam použité literatury	71

Seznam zkratk

ACP	The African, Caribbean and Pacific Group of States
AKT	Státy Afriky, Karibiku a Tichomoří
CAP	Common Agricultural Policy
COMAGRI	Committee on Agriculture and Rural Development Výbor Evropského parlamentu pro zemědělství a rozvoj venkova
DEVE	Výbor Evropského parlamentu pro rozvoj
EBA	Everything But Arms Všechno kromě zbraní
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EPAs	Economic Partnership Agreements <i>Dohody o ekonomickém partnerství</i>
FAO	Food and Agricultural Organisation <i>Organizace OSN pro výživu a zemědělství</i>
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade <i>Všeobecná dohoda o clech a obchodu</i>
GSP	Generalised System of Preferences <i>Všeobecný systém preferencí</i>
LDCs	Least Developed Countries <i>Nejméně rozvinuté země</i>
MDGs	Millenium Development Goals <i>Rozvojové cíle tisíciletí</i>
MFN	Most Favoured Nations <i>Doložka nejvyšších výhod</i>

NBTs	Non-tariff Barriers to Trade <i>Netarifní překážky obchodu</i>
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development <i>Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj</i>
PCD	Policy Coherence for Development <i>Koherence politik pro rozvoj</i>
SPS (a)	Single Payments Scheme <i>Režim jednotné platby</i>
SPS (b)	Sanitary and Phytosanitary (Measures) <i>Sanitární a fyto-sanitární (opatření)</i>
SZP	Společná zemědělská politika
TBTs	Technical Barriers of Trade <i>Technické bariéry obchodu</i>
UN	United Nations <i>Organizace spojených národů</i>
UNCTAD	UN Conference on Trade and Development <i>Konference OSN o obchodu a rozvoji</i>
WTO	World Trade Organisation <i>Světová obchodní organizace</i>

Seznam tabulek a boxů

Tabulky

Tabulka 1: Shrnutí legislativních návrhů Komise na reformu SZP po roce 2013.....	38
Tabulka 2: Rozdělení politik pro analýzu PCD podle OECD.....	51

Boxy

Box 1: Klasifikace vládních podpor v zemědělství v rámci WTO.....	44
Box 2: Potravinová bezpečnost.....	47
Box 3: Potravinová bezpečnost.....	48

Úvod

Mezinárodní společenství v současnosti čelí mnoha výzvám sociálním, ekonomickým i environmentálním. Jednou z oblastí lidské činnosti, kde se všechny tyto výzvy setkávají a vzájemně ovlivňují je zemědělství v rozvojových zemích. Evropská unie a členské státy jsou si nepříznivého stavu vědomi a skrze své programy rozvojové spolupráce se snaží přispět ke zlepšování životních podmínek zemědělců a chudých obyvatel venkovských regionů rozvojových zemí.

Evropská unie se však pochopitelně snaží podporovat i své vlastní zemědělce a ulehčovat životní podmínky chudým obyvatelům členských států. Tyto dva cíle společně se zajištěním dostatečné produkce potravin byly i základem pro vytvoření Společné zemědělské politiky (SZP). Společná zemědělská politika od svého založení během více než padesátileté existence prošla řadou změn a reforem. Přesto zůstává jednou z nejsložitějších nejnákladnějších a nejkontroverznějších politik EU. SZP je kritizována jako neefektivní, složitá, byrokratická, nespravedlivá či dokonce škodlivá. Jedním ze škodlivých vlivů zemědělské politiky je poškozování zájmů rozvojových zemí, zejména jejich zemědělského sektoru. Cílem této práce bude posoudit zda a do jaké míry je tato kritika oprávněná.

Ačkoli vliv Společné zemědělské politiky EU na rozvojové země a koherence s rozvojovou politikou EU nepatří mezi hlavní témata probíraná v souvislosti se současnou reformou SZP a novým víceletým finančním rámcem pro období 2014–2020, je nezbytné se koherencí zabývat.

Zemědělství má stále zásadní význam pro rozvojové země z důvodu vysokého podílu na HDP, zaměstnanosti i exportních příjmech. Rozvoj zemědělství představuje také efektivní cestu k zajištění potravinové bezpečnosti a dosažení prvního Rozvojového cíle tisíciletí, tedy vymýcení extrémní chudoby a hladu do roku 2015¹. Zemědělství společně s potravinovou bezpečností se vrací do rozvojové agendy a je zmiňováno mezi prioritami rozvojové spolupráce na setkáních zástupců nejdůležitějších světových ekonomik.

Vzhledem k ekonomické krizi (recesi) v mnoha vyspělých státech a omezeným finančním prostředkům dostupným pro rozvojovou spolupráci a humanitární pomoc se koherence stala v posledních letech důležitým nástrojem, jak s méně prostředky efektivněji naplňovat rozvojové cíle.

---

¹ Přesné znění MDG 1 ... Mezi lety 1990 až 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří mají příjem nižší než 1 americký dolar na den. Dosažení plné zaměstnanosti a zajištění důstojné práce pro všechny, včetně žen a mladých lidí. Mezi lety 1990 až 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří trpí hladem.

Cíle práce

Hlavním cílem předkládané práce je analýza historického vývoje a zejména současné podoby koherence či nekoherence rozvojové a zemědělské politiky Evropského společenství. Práce vychází z předpokladu, že Společná zemědělská politika Evropské unie (SZP) poškozují zájmy rozvojových zemí. Snahou práce je zjistit, zda je tento předpoklad správný a zhodnotit do jaké míry SZP působí proti cílům rozvojové politiky EU a jak by se mohla míra (ne)koherence změnit v případě reformy SZP s ohledem na možnou její podobu.

Z tohoto obecného záměru vychází několik dílčích cílů, jimž odpovídá členění jednotlivých kapitol, jejichž náplň je podrobněji popsána ve *Shrnutí*. Na tomto místě je možno zmínit tři stěžejní cíle. Prvním je prozkoumání konceptu PCD. Jaké jsou předpoklady a překážky naplňování PCD, jak jsou využívány současné nástroje, které nástroje by bylo vhodné zavést, jak měřit PCD a jaké použít indikátory. Druhým cílem je rozbor v současnosti schvalované reformy SZP. Jaké jsou faktory ovlivňující její budoucí podobu a jakými argumenty může být zachování SZP ospravedlněno vůči současné kritice. Třetím je pak samotná analýza koherence zemědělské a rozvojové politiky EU, jež vychází z metodiky OECD a zahrnuje i další relevantní politiky (především obchodní).

Metodika práce, zhodnocení literatury

V rámci práce je použita jednak rešeršně-kompilační metoda při popisu rozvojové a zemědělské politiky využívající dostupné zdroje informací a jednak analýza koherence politik EU, zkoumající jednotlivé aspekty Společné zemědělské politiky. Struktura analýzy vychází z typologie jednotlivých skupin politik vytvořené OECD.

Využívané zdroje informací jsou převážně v českém nebo anglickém jazyce. Je tedy nutné mít na zřeteli, že použité zdroje nemusí zahrnovat celé spektrum názorů na zkoumanou problematiku a některé názory, publikované například ve francouzštině mohou být opomenuty.

Koherence rozvojové a zemědělské politiky je velmi obsáhlé a komplexní téma, čemuž odpovídá množství zdrojů a odborné literatury. Primárním zdrojem informací jsou oficiální dokumenty Evropské unie publikované především Evropskou komisí. Dále jsou využity materiály publikované různými nevládními organizacemi, vědecké články, odborná literatura a internetové stránky zaměřené na problematiku SZP, rozvojové spolupráce a humanitární pomoci.

Z autorů působících v akademické sféře citovaných v této práci jsou to například Attila Jambor, David Harvey, Michael King, Valentin Zahrt, či Jean-Christophe Bureau. Z dalších pak Stefan Tangermann, Ulrich Koester či Emil Erjavec. Jedním z hlavních autorů, který se zabývá SZP a jejími dopady na rozvojové země je profesor Alan Matthews², z jehož prací je možno zmínit studii *Policy Coherence for Development: Issues in Agriculture: An Overview* z roku 2005 (Matthews, 2005), která shrnuje problematiku PCD týkající se zemědělství. Z novinářů věnujících se systematicky zemědělské politice jsou to například Jack Thurston nebo Wyn Grant.

Mezi mezinárodními organizacemi je vhodné zmínit OECD, jakožto jednoho z hlavních mezinárodních aktérů prosazujících koncept koherence politik pro rozvoj, WTO, na jejíž půdě probíhají mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi vyjednávání o mezinárodním obchodu a zemědělství a OSN, která svými agencemi pokrývá celou problematiku od obchodu (UNCTAD) přes mezinárodní rozvoj (UNDP) až po zemědělství a výživu (FAO).

---

² V současnosti (2013) prezident Evropské asociace zemědělských ekonomů.

K významným nevládním neziskovým organizacím, které se zabývají rozvojovými zeměmi a jejichž studie byly použity při zpracování této práce patří *Overseas Development institute (ODI)*³ nebo *Concorde*⁴ což je konfederace evropských humanitárních a rozvojových nevládních organizací, která vydává vlastní zprávy o koherenci politik Evropské unie. Druhá a zatím poslední zpráva *Spotlight on Policy Coherence* vyšla v roce 2011. (CONCORDE, 2011). Tyto zprávy jsou obdobou oficiálních zpráv, které vydává Evropská komise. Mezinárodnímu obchodu a vztahům mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi se věnují například *International Centre for Trade and Sustainable development (ICTSD)*⁵ či *European Centre for International Political Economy (ECIPE)*⁶. Z akademických institucí jejichž předmětem zkoumání je mezinárodní rozvojová spolupráce a koherence politik pro rozvoj například jde například o *Institute for International Integration Studies (IIIS)*⁷ při Trinity College Dublin.

Mezi internetovými zdroji zabývajícími se podrobněji SZP je možno zmínit například *CAP Reform*⁸, *CAP2020*⁹ nebo *Reform the CAP*¹⁰, ze stránek věnujících se blíže koherenci a vlivu politik Evropské unie na rozvojové země pak *Fair Politics*.¹¹

V České republice s tématu koherence politik věnuje zejména nezávislé analytické centrum (think-tank) GLOPOLIS, které vydalo řadu analýz týkajících se zemědělské politiky a mezinárodního obchodu. Společně s Ústavem zemědělské politiky a informací vydal GLOPOLIS v roce 2012 studii *Koherence zemědělské a rozvojové politiky* (ÚZEI, 2012), která se zaměřuje i konkrétně Českou republiku a dopady českého agrárního zahraničního obchodu na rozvojové země.

Rozvojové politice se věnuje také Ústav mezinárodních vztahů. Z prací týkajících se koherence politiky je možno zmínit „Policy Paper“ *Proč rozvojová spolupráce nestačí ke snížení světové chudoby? Strategie podpory koherence politik pro rozvoj v České republice* z roku 2008. (Horký, 2008)

---

³ <http://www.odi.org.uk/>

⁴ <http://www.concordeurope.org/>

⁵ <http://ictsd.org/>

⁶ <http://www.ecipe.org/>

⁷ <http://www.tcd.ie/iiis/>

⁸ <http://capreform.eu/>

⁹ <http://cap2020.ieep.eu>

¹⁰ <http://reformthecap.eu>

¹¹ <http://fairpolitics.nl/europa>

Jedním z problémů při posuzování míry PCD v zemědělství a případných negativních dopadů na SZP je skutečnost, že není možné porovnat současný stav se stavem, kdy by SZP neexistovala. Je tedy nutné vycházet z ekonomických modelů, které jsou ze své podstaty zjednodušené.

Při posuzování dopadů nekoherence politik na rozvojové země je vhodné vymezit pojem rozvojová/rozvojové země. Ačkoli je tento pojem běžně užíván jeho definice není zdaleka jasná a jednoznačná. Relevantní mezinárodní organizace používají různé klasifikace a dělení.

Světová banka (2013) dělí země do čtyř skupin podle výše hrubého národního důchodu. Země s nízkým, nižším středním a vyšším středním důchodem by bylo možno řadit mezi rozvojové země. Nicméně jelikož je tato klasifikace založena pouze na ekonomickém ukazateli nemusí nutně vyjadřovat skutečný stupeň rozvinutosti dané země.

Mezinárodní měnový fond (IMF, 2013) naopak rozděluje země do skupiny vyspělých ekonomik a do skupiny vynořujících se a rozvojových ekonomik. Přičemž do skupiny „vynořujících se“ spadají i některé členské státy Evropské unie¹².

FAO (2013) pro své analytické potřeby používá vlastní klasifikaci Low-income Food-Deficit Countries (LIFDC), takzvané Země s nízkými příjmy a potravinovým deficitem. Seznam LIFDC pro rok 2013 zahrnuje 62 států.

WTO (2013b) používá klasifikaci Least Developed Countries (LDC) tedy Nejméně rozvinuté země¹³ a vymezuje vlastní skupinu Net-food Importing Development Countries (NFIDC), čili Státy závislé na dovozu potravin (WTO, 2012a). WTO nemá závaznou klasifikaci pro rozvojové země, ale záleží na každé zemi, zda se prohlásí za rozvojovou a má tak nárok GSP. Nicméně o uznání dané země jako rozvojové rozhoduje země, která poskytuje výhody v rámci Obecného systému preferencí. (WTO,2012)

---

¹² Bulharsko, Chorvatsko (člen EU od 1. července 2013), Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Rumunsko.

¹³ Vycházející z klasifikace OSN.

1. Koncept koherence s ohledem na problematiku rozvoje

1.1 Koncept

Otázka koherence se začala výrazněji objevovat v debatě o rozvojové spolupráci na počátku devadesátých let. Zejména OECD/DAC (the Development Assistance Committee, Výbor OECD pro rozvojovou pomoc) se snažil prosadit PCD jako nedílnou součást politik ovlivňujících rozvojové země. V rámci EU je koncept koherence spojen s Maastrichtskou smlouvou (1993)¹⁴.

V devadesátých letech nedošlo v prosazování PCD k výraznějšímu pokroku. Snahu řešit nekoherence mezi jednotlivými unijními politikami projevovali především nevládní organizace a některé členské státy. Zejména Dánsko, Nizozemí, Švédsko a Spojené království. Novým impulsem pro prosazování PCD se stalo přijetí Rozvojových cílů tisíciletí (Millennium Development Goals, MDGs) v roce 2000. Evropská komise využila příznivých podmínek a obnoveného zájmu o rozvojovou problematiku a představila ambiciózní návrh nové agendy na podporu koherence. (Carbone, 2008).

K závazku podpory koherence politik pro rozvoj se hlásí i jednotlivé členské státy. Mezi nimi i Česká republika ve své Konceptci zahraniční rozvojové spolupráce na období 2010-2017: „*V souladu s principy EU, OSN a OECD bude ČR na národní i unijní úrovni klást důraz na tzv. koherenci politik pro rozvoj (Policy Coherence for Development – PCD), kterou pokládá za významný předpoklad pro naplnění Rozvojových cílů tisíciletí. Bude tedy dbát na to, aby vnější dopady jednotlivých resortních politik nepodkopávaly záměry a cíle politiky rozvojové (především v oblasti obchodu, zemědělství, migrace, životního prostředí a bezpečnosti).*“

Koherence patří mezi tři základní principy rozvojové spolupráce EU, takzvaná 3K (případně 3C). Jedná se o koordinaci, koherenci a komplementaritu. Koncept koherence se v posledních letech stal společně se snahou o efektivitu pomoci a navýšením prostředků důležitou součástí rozvojových politik. PCD představuje zaprvé snahu nepoškozovat zájmy rozvojových zemí a zadruhé hledání možností jak mohou domácí politiky přispívat k naplňování rozvojových cílů. Na PCD může být tedy nahlíženo jako na cíl (výsledek) nebo jako na proces. Koherence je také součástí procesu vytváření politik v rámci EU. Jistá míra nekoherence je v pluralitní společnosti nevyhnutelná, přesto je nutné se snažit o její minimalizaci.

---

¹⁴ Smlouva schválena v roce 1992, vstoupila v platnost v roce 1993.

OECD definuje koherenci takto: „ *Koherence politik pro rozvoj znamená práci směřující k zajištění toho, aby cíle a výsledky rozvojových politik určité vlády nebyly podkopávány jinými politikami stejné vlády, které mají dopad na rozvojové země a aby tyto další politiky pokud možno podporovaly rozvojové cíle.*“¹⁵

Koherence je možno rozdělit na několik základních typů (Carbone, 2008): na (i) horizontální koherenci mezi různými politikami, (ii) vertikální koherence, například mezi členskými státy EU a Komisí, (iii) vnitřní koherenci v rámci jedné politiky a jejích cílů (například v rámci rozvojové politiky), (iv) koherenci mezi donorem a příjemcem či (v) multilaterální koherence mezi mezinárodními organizacemi.

Předmětem této práce je zejména horizontální koherence na úrovni politik EU, zejména mezi rozvojovou, zemědělskou a obchodní (se zaměřením na zemědělský obchod) politikou.

1.2 Předpoklady pro koherenci a překážky při jejím naplňování

Mezi hlavní předpoklady pro naplňování koherence politik pro rozvoj patří: (i) jasně stanovené cíle jednotlivých politik, (ii) koordinace mezi jednotlivými aktéry, (iii) hierarchická struktura, (iv) politická vůle naplňovat závazky a (v) možnost objektivního hodnocení koherence za použití vhodných indikátorů.

K překážkám koherence se řadí například nedostatek politické vůle, omezené povědomí o PCD, nedostatečné personální kapacity a v neposlední řadě potichudné legitimní nároky (zájmy) jednotlivých aktérů či konflikt mezi domácími cíli rozvojových zemí a mezinárodními rozvojovými cíli

Konfliktní mohou být vzájemně i jednotlivé rozvojové cíle, například industrializace proti omezování emisí skleníkových plynů, zvyšování zemědělské produkce versus ochrana životního prostředí (biodiverzita) nebo ekologicky šetrná výroba biopaliv¹⁶ na jedné straně a zajištění potravinové bezpečnosti na straně druhé.

Překážkou mohou být také politiky vlád samotných rozvojových zemí. Často není zřejmé, jestli vlády zastupují skutečné zájmy svého obyvatelstva nebo jde zejména o zájmy elit nebo úzkých zájmových skupin, které neodpovídají potřebám dané země.

---

¹⁵ Překlad převzat z: *Členské státy a jejich směřování k vyšší koherenci politik pro rozvoj (PCD)* (Glopolis, 2012)

¹⁶ Téma biopaliv je podrobněji popsáno v kapitole *Analýza koherence zemědělské a rozvojové politiky*

Různorodost mezi rozvojovými zeměmi a uvnitř jednotlivých zemí vyšší ceny potravin a zemědělských komodit na jedné straně znamenají vyšší příjmy pro zemědělce ale na druhé vyšší výdaje pro (chudé) městské obyvatelstvo. (Barry, King, Matthews, 2010)

Dopady „nerozvojových“ politik na rozvojové země se obtížně prokazují, s čímž je spojeno i komplikované posuzování výsledků PCD.

Zhodnocení a dokumentace fungující koherence mezi jednotlivými politikami je obtížné. Jednak je obtížné identifikovat indikátory, které by zachytily vzájemné působení politik, a jednak mohou být výsledky patrné až ve střednědobém nebo dlouhodobém výhledu (horizontu). (OECD, 2008)

1.3 PCD v rámci Evropské unie

PCD byla poprvé nepřímo zmíněna v Maastrichtské smlouvě z roku 1993 ve článku 178. Článek 21 Smlouvy o Evropské unii: „*Unie dbá na soudržnost mezijednotlivými oblastmi své vnější činnosti a mezi těmito oblastmi a svými ostatními politikami.*“ Článek 208 Smlouvy o fungování Evropské unie: „*Unie přihlíží k cílům rozvojové spolupráce připrovádění politik, které by mohly mít vliv na rozvojové země.*“ Odkaz na PCD obsahuje také smlouva z Cotonou v článku 12

EU vydává každé dva roky zprávu o koherenci mezi jednotlivými politikami. Tyto zprávy jsou však velmi obecné a jsou tak spíše formalitou. První zpráva o koherenci politik byla zveřejněna v září 2007. Druhá v září 2009¹⁷ a zatím poslední (třetí) v prosinci 2011.

EU vytvořila v květnu 2010 pozici Stálého zpravodaje Evropského parlamentu pro PCD, která vychází přijatého Usnesení Evropského parlamentu ke koherenci politik pro rozvoj. Stálý zpravodaj je člen parlamentního výboru DEVE a má podporovat spolupráci mezi DEVE a ostatními výbory EP.

Funkce Veřejného ochránce práv byla ustavena v roce 2001. Jeho mandát v rámci PCD nejasný. Podle návrhů NGOs by měl být ustaven speciální ombudsman pro PCD (CONCORD, 2011)

„Impact assessment“ neboli hodnocení dopadů. CONCORD Denmark zkoumal 164 „impact assessment“ z období 2009 až 2011, z nichž 77 bylo považováno za relevantní pro rozvojové země. Pouze v 7 případech se hodnocení nějakým způsobem

---

¹⁷ (Evropská komise, 2009)

zaměřila na dopady na rozvojové země. Ze zkoumaných hodnocení provedených v roce 2011 se na rozvojové země nezaměřilo žádné. (CONCORD, 2011)

V roce 2005 EU přijala koncept *Policy Coherence for Development*. Koherence jednotlivých politik je sledována ve dvanácti oblastech¹⁸.

Snaha o koherenci politik byla následně potvrzena přijetím *Evropského konsensu o rozvoji*¹⁹ (European Consensus on Development) v prosinci 2005, který se výslovně zmiňuje o PCD v souvislosti s reformou Společné zemědělské politiky (odstavec 36)

Policy Coherence for Development Work Programme 2010-2013 je zaměřený na pět prioritních oblastí: obchod a finance; změny klimatu; potravinová bezpečnost; migrace; bezpečnost. Stažení prioritních oblastí pouze na 5 kritizováno nevládními organizacemi (CONCORD, 2009). Pracovní program má sloužit jako vodítko pro Evropskou komisi a „inspirace pro členské státy“

1.3.1 Návrhy na zlepšení – neziskové organizace a mezinárodní instituce

Nevládní organizace a mezinárodní instituce dlouhodobě poukazují na nekoherenci jednotlivých politik EU a negativní dopady na rozvojové země. Současná reforma/revize SZP byla považována za příležitost, jak zlepšit monitorování dopadů SZP na RZ a zlepšit mechanismy PCD.

Koherence je (nedílnou) součástí Peer Review vytvářené DAC (Development Assistance Committee) OECD, jejichž cílem je hodnocení (evaluace) rozvojové spolupráce členských států OECD.

CONCORD ve své zprávě 2011 *Spotlight on EU Policy Coherence for Development* (CONCORD, 2011) navrhuje například zavedení *mechanismu na formální podávání stížností*, nebo ustavení funkce *speciální ombudsmána EU pro PCD*, který by se zabýval stížnostmi, které nebyly řešeny v rámci výše zmíněného mechanismu.

Zvláštní zpravodaj OSN pro právo na potraviny²⁰ (De Schutter, 2011) představil své návrhy pro reformu SZP, které rozdělil do dvou tematických okruhů. Podle jeho doporučení by EU měla jako exportér: pečlivě monitorovat dopady zemědělského vývozu do rozvojových zemí,

---

¹⁸ Na základě závěrů Rady z května 2005 uvytvoreno dvanáct prioritních oblastí politik. Obchod, životní prostředí, změny klimatu, bezpečnost, zemědělství, rybolov, sociální hlediska globalizace, migrace, výzkum a inovace, informační společnost, doprava a energetika.

¹⁹ Společné vyjádření Evropského parlamentu, Rady a Komise.

²⁰ UN Special Rapporteur on the Right to Food

reformovat SZP směrem k efektivnějším potravinovým systémům, farmářské organizace by měly mít možnost podat oficiální stížnost, své exportní strategie navázat na národní plány potravinové bezpečnosti a EPA by měly umožnit a podporovat rozvoj zemědělského sektoru v zemích, které jsou čistými dovozci potravin.

EU jako impotér by měla: přehodnotit systém cel, tak aby přispíval k diverzifikaci exportu rozvojových zemí a k rozvoji zpracovatelského průmyslu, přispět k odstranění nerovného postavení mezi producenty, zpracovateli a obchodníky, podporovat dovoz komodit a zboží, které odpovídají požadavkům na dodržování lidských práv, sociální spravedlnost a ochranu životního prostředí a také by měla zmírňovat negativní dopady produkce biopaliv.

1.4 Měření PCD

1.4.1 Význam měření PCD

Pro naplňování PCD důležité hodnocení míry koherence a sledování vývoje koherence v čase. Aby bylo možné poznat jestli se PCD zlepšuje je nutné definovat, co je považováno za správný (žádoucí) výsledek. Přičemž definice, co je považováno za žádoucí, je politické rozhodnutí)

Indikátory PCD mají řadu přínosů. Usnadňují vytváření politik a sledování pokroku při naplňování cílů (obdobou jsou MDGs). Upozorují na problematické oblasti, jsou vhodné pro zvyšování povědomí veřejnosti o problematice koherence. Umožňují jistou míru objektivitu a slouží jako nástroj pro evaluaci jednotlivých politik a jejich dopadů na rozvojové země .(King, Matthews, 2012)

1.4.2 Indikátory pro měření/hodnocení PCD

Jedním z indikátorů využitelných pro posuzování koherence politik je Commitment to development Index (CDI) CDI je vypracováván organizací Centre for Global Development pro vybrané rozvinuté země a EU jako celek. Skládá se ze sedmi souhrnných indexů pro různé politiky (rozvoj, obchod, investice, migrace, životní prostředí, bezpečnost a technologie) .CDI má výhody i nevýhody jednoho (pro každou politiku) agregovaného indexu.

Index je snadno využitelný, jednoduše sdělitelný a umožňuje rychlou orientaci. Na druhou stranu dochází ke ztrátě informací slučováním parametrů. Slučování jednotlivých indikátorů také vyžaduje jejich standardizaci a stanovení váhy. Stanovování váhy jednotlivých dílčích indikátorů podléhá ve značné míře subjektivnímu vnímání jejich důležitosti. Kromě stanovení váhy jednotlivých indikátorů je možné všem indikátorům přiznat stejnou váhu. Hodnota agregovaného indikátoru však stále bude závislá na subjektivním stanovení dílčích indikátorů. Nicméně absolutní objektivitu není možné dosáhnout ani při použití souboru samostatných indikátorů.

Evropská komise (2010b) stanovila pro sledování pokroku v PCD 87 indikátorů v *Policy Coherence for Development Work Programme 2010- 2013* (Appendix 1)

2 Charakteristika rozvojové spolupráce Evropské unie

2.1 Obecná charakteristika rozvojové spolupráce EU

Rozvojová spolupráce EU vchází historicky ze vztahů zakládajících členů s bývalými (v době uzavírání Římských smluv často ještě stávajícími) koloniemi. Od těchto vztahů se také odvíjela podoba rozvojové pomoci (spolupráce).

Evropská unie jako celek představuje největšího světového poskytovatele rozvojové pomoci. Z EU plyne přibližně 55 % prostředků na rozvojovou pomoc, přičemž pětinu poskytovaných prostředků spravuje Evropská komise a zbytek jednotlivé členské státy.

Evropská pomoc je financována jednak v rámci rozpočtu EU skrze položku „EU jako globální hráč“ a jednak mimo rozpočet prostřednictvím Evropského rozvojového fondu (European Development Fund, EDF). EDF je spravován Komisí a je určen na realizaci rozvojové spolupráce se zeměmi Afriky, Karibiku a Pacifiku (ACP) a zámořskými územími EU (OCT). EU si stanovila jako konečný cíl přispívat na rozvojovou spolupráci klasifikovanou jako ODA 0,7 % HDP. Tento závazek se však většině členských států nedařilo naplňovat již před začátkem ekonomické krize a v současnosti již je zcela nereálný. Jednou z výjimek je Spojené království, které od roku 2013 včetně vyčlenilo 0,7 % HND na rozvojovou spolupráci

Kromě nereálného závazku navyšování prostředků poskytovaných na rozvojovou spolupráci, patří mezi hlavní témata snaha o větší efektivitu pomoci a s ní úzce spojené téma koherence politik pro rozvoj. Efektivitě pomoci byla věnována řada mezinárodních setkání, z nichž mezi významnější patří například *2nd High Level Forum on Aig Effectovness* konané v Paříži, na kterém byla přijata *Pařížská deklarace o efektivitě pomoci*.

Z dokumentů EU věnujících se efektivitě pomoci je možno zmínit materiál „Agenda for Change“ (Zvýšení dopadu rozvojové politiky EU: Agenda pro změnu) zveřejněný v roce 2010, který se zaměřuje i na udržitelné zemědělství a posilování soudržnosti politik. (Evropská komise, 2010b)

2.2 Budoucí podoba a význam rozvojové spolupráce EU

Jak bylo zmíněno výše budoucí podoba rozvojové spolupráce bude do značné míry závisla na množství dostupných finančních prostředků. Nicméně i v případě, že se EU podaří přiblížit svým cílům, bude v budoucnosti význam oficiální rozvojové spolupráce EU s velkou pravděpodobností klesat. Řada příčin klesajícího významu je patrná již v současnosti.

S ekonomickým růstem v rozvojových zemích bude i při zachování současné výše poskytovaných prostředků relativní význam ODA poskytované EU klesat. I s ohledem na vzrůstající vzájemnou spolupráci mezi rozvojovými zeměmi (tzv. spolupráce „JIH – JIH“)²¹ Mezi další faktory patří odstraňování obchodních bariér (technické, legislativní) mezi rozvojovými zeměmi či zlepšení domácího výběru daní v rozvojových zemích, který je spojen s větší odpovědností vlád k občanům. Neboť pokud významnou část státních příjmů pochází z cizích zdrojů jsou vlády méně závislé výkonu národní ekonomiky. S lepším výberem daní souvisí také snaha o omezování talzvaných „daňových rájů“ a vyhýbaní se placení daní. Tento problém je společný pro všechny státy, které nejsou „daňovými ráji“

Vzrůstá také význam a objem finančních prostředků, které plynou do rozvojových zemí ze soukromých zdrojů skrze přímé zahraniční investice nebo soukromé nadace (například Nadace Billa a Melindy Gatesových).

---

²¹ Například deklarovaná vůle členů BRICS vytvořit společnou rozvojovou banku jako protiváhu/alternativu vůči „západním“ institucím. (the Guardian, 2013)

2.3 Rozvojová spolupráce EU a zemědělství

2.3.1 Důvody pro podporu zemědělství v rozvojových zemích

Přes rostoucí urbanizaci a industrializaci se zemědělství stále v rozvojových zemích významně podílí na zaměstnanosti, tvorbě HDP i na exportních příjmech.

V současnosti žije na Zemi přibližně sedm miliard lidí, přičemž podle odhadů FAO(2009) ²² by v roce 2050 mělo na planetě žít zhruba devět miliard obyvatel. Přičemž téměř veškerý nárůst počtu obyvatel se odehraje v rozvojových zemích. Především v těch nejméně rozvinutých (Least Developed Countries, LDCs) kde podle odhadů může dojít k nárůstu obyvatelstva až o 120 %.

Na poptávku po potravinách bude mít vliv více faktorů. Zejména však již zmíněný nárůst populace, urbanizace a růst příjmů a s ním spojené změny ve stravovacích návycích. Především větší spotřeba masa, mléčných výrobků, ryb, zeleniny a ovoce. Poklesne tedy podíl základních potravin, jako jsou obiloviny, a složení stravy se přiblíží zvyklostem ve vyspělých státech.

Zatímco u populačního růstu a míry urbanizace je míra nejistoty o budoucím vývoji poměrně malá, růst příjmů v rozvojových zemích je poměrně složité odhadnout. Projekce Světové Banky (2008) odhadují zvýšení podílu rozvojových zemí na světové ekonomice z 20 % v roce 2005 na přibližně 55 % v roce 2050. Relativní rozdíly v příjmech mezi současnými vyspělými a rozvojovými státy se budou snižovat, nicméně v absolutních hodnotách zůstanou rozdíly stejné, případně větší. Přičemž rozdíly mezi jednotlivými rozvojovými zeměmi a regiony se pravděpodobně ještě zvětší.

Z výše zmíněného zřetelně vyplývá, že zajištění udržitelné produkce potravin odpovídající předpokládané budoucí poptávce představuje jednu z hlavních podmínek pro další rozvoj lidstva jako takového.

Přes naléhavost potřeby odstranit v mnoha zemích přetrvávající hlad a zajistit potravinovou bezpečnost pro všechny byla role zemědělství v posledních desetiletích přehlížena a podceňována a podíl rozvojové pomoci (spolupráce) směřované do výzkumu a rozvoje zemědělství výrazně klesal.

V poslední době se však přístup k zemědělství mění a je považováno za jeden z hlavních nástrojů při odstraňování chudoby. Podle WB (2008) jsou investice do zemědělství v rozvojových zemích, jedním z neefektivnějších způsobů, jak přispět ke zlepšení života lidí v rozvojových zemích.

---

²² FAO: How to Feed the World in 2050. Často citováno a používáno i jako argument pro zvyšování zemědělské produkce v EU. ZPOCHYBŇOVÁNÍ UVÁDĚNÝCH ÚDAJŮ

Význam zemědělství pro snižování chudoby podporuje také například studie OECD (Dewbre, Cervantes-Godoy, Sorescu, 2011), která zkoumala 25 zemí které v období let 1980 až 2005 dosáhly největšího pokroku ve snižování chudoby. Podle této studie bylo omezování chudoby více jak z poloviny způsobeno zvýšením příjmů v zemědělství.

Na podporu zemědělství se v posledních letech zaměřila řada i řada mezinárodních organizací a institucí. Například: Africa Progress Panel, Copenhagen Consensus Center, NEPAD (the New Partnership for Africa's Development) a jeho CAADP (the Comprehensive Africa Agriculture Development Programme)

Růst světových cen zemědělských komodit. Společný výhled OECD a FAO na vývoj zemědělství na období 2011 až 2020 očekává v následujícím desetiletí nárůst reálných cen. Ceny obilnin by měly být v porovnání s obdobím 2001 až 2010 v průměru o 20 % vyšší, ceny masa by měly být průměrně vyšší o 30 %. (OECD, FAO, 2011)

Ekonomický růst rozvojových zemí a s ním spojené změny stravovacích návyků.

Odhadem 75 % lidí, kteří na světě trpí chudobou žije ve venkovských oblastech. V zemích LDC je přibližně 80 % venkovského obyvatelstva považováno za chudé, nicméně většina chudých žije v zemích s nižším středním příjmem (OECD, 2008).

Zemědělský růst je pro snižování chudoby důležitý ze tří základních důvodů (Matthews, 2005): (i) přímý dopad zemědělského růstu na příjmy zemědělců, (ii) růst příjmů zemědělců se díky četným vazbám „přelévá“ do dalších částí venkovské ekonomiky, (iii) výrazný růst zemědělské produkce vede k poklesu cen potravin a surovin, čímž reálně přispívá ke snižování životních nákladů chudého městského obyvatelstva

Small scale farming – podpora drobných farmářů (zejména žen) v rozvojových zemích je hlavním předpokladem pro zajištění potravinové bezpečnosti.

(ODI, 2013)

Obavy z nedostatku dostupných potravin – volatilita světových trhů nárůst světových cen měnící se stravovací návyky v RZ, Nový pohled na priority v omezování chudoby. Hospodářská recese.

V posledních dvaceti letech rozvojová pomoc do zemědělství výrazně poklesla. V roce 2007 tvořila rozvojová pomoc do zemědělství méně než 4% ODA (OECD, 2008) (OECD, 2008)

Problematice zemědělství a potravinové bezpečnosti se dostalo nové pozornosti v důsledku potravinové krize na přelomu let 2007 a 2008.

Problém při vykazování rozvojové spolupráce v zemědělství. Rozdílné definice zemědělské rozvojové spolupráce mezi donory (státy, mezinárodní organizace). Definice se mohou také lišit v průběhu času.

V rámci rozvojové spolupráce v zemědělství poskytuje EU finanční prostředky skrze dva hlavní nástroje (Evropská komise, 2012c): (i) teritoriální nástroje – EDF pro země ACP a OCP, Development Co-operation Instrument pro země Latinské Ameriky, Asie a Jihoafrickou republiku; European Neighbourhood & Partnership Instrument pro země Kavkazu a státy na pobřeží Středozemního moře, (ii) tematické nástroje – Food Security Thematic Programme, Accompanying Measures for Sugar Protocol (AMSP), který má pomoci 18 zemím přizpůsobit se novému cukernému pořádku. K těmto základním nástrojům patří také „Ad hoc“ nástroje – například Food Facility, jejímž cílem je podpora zemí postižených nárůstem světových cen potravin

Do roku 2050 potřeba zvýšit produkci potravin na dvojnásobek. V Africe na čtyřnásobek (Evropská komise, 2009²³). Proto je potřeba zvýšit produktivitu zemědělství (zejména v RZ) a zajistit udržitelnost produkce.

Je otázkou, jaké jsou možnosti pro zvýšení a udržení produktivity zemědělství s ohledem na omezené zdroje životního prostředí (půda, voda, ...).

Hodnocení zvýhodněného přístupu na trh EU je nejednoznačné. Na jednu stranu pomohl udržet produkci a export rozvojových zemí, na druhou stranu mohl omezovat zvyšování konkurenceschopnosti producentů z rozvojových zemí. Krátkodobé zisky tedy mohly v konečném důsledku vést k dlouhodobým ztrátám. (IIIS CAP and Africa, str. 18)

Podle zprávy FAO (2009) *How to Feed the World in 2050* nezáleží jen na úrovni (rychlosti) ekonomického růstu, ale také na zdrojích růstu. Ekonomický růst neznamená automaticky zlepšení přístupu obyvatel k potravinám.

Ačkoli investice do výzkumu a rozvoje zemědělství v rozvojových zemích jsou jedny z nejvýnosnějších (30 až 75 %), jsou v rozvojových zemích přehlíženy. Většina investic plyne z veřejných prostředků.

---

²³ EU 2009 Report on Policy Coherence for Development.

2.3.2 Podpůrné mechanismy

STABEX²⁴

Nástroj STABEX zaveden smlouvou Lomé II v roce 1979, ukončen smlouvou z Cotonou v roce 2000. Nahrazen programem FLEX na stabilizaci příjmů ze zemědělského exportu zemí AKT

Původní záměr byl kompenzovat producentům ztráty při poklesu exportních příjmů u vybraných komodit, nicméně postupem času se vazba na zemědělské producenty vytrácela a vlády využívaly prostředky na financování programů strukturálních přizpůsobení. Program byl kritizován ze dvou hlavních důvodů. Jednak nemotivoval producenty k diverzifikaci a většímu zaměření na komodity, které méně podléhají cenovým šokům, jednak opožděné výplaty kompenzací měly de facto procyklický dopad. (Collier et al., 1999)

FLEX – Fluctuations in Export Earnings

FLEX slouží jako dodatečná rozpočtová podpora v případě výpadku příjmů z obchodu. Podobně jako předchozí systém STABEX je kritizován jako nedostatečně proticyklický.

V-FLEX – Vulnerability FLEX²⁵

V roce 2009 EU zavedla ad hoc mechanismus, který má přispět ke zmírňování dopadů finanční a potravinové krize na země AKT. Prostředky jsou poskytovány z finančních rezerv 10. EDF jako jednorázová platba doplňující existující „budget support“ nebo případně skrze pobíhající programy či projekty. Kritéria pro poskytování prostředků jsou založena na aktuální situaci a předpovědích budoucího vývoje. Na rozdíl od systému FLEX, který využívá pro určování zranitelnosti data o exportu z předchozího období. (Dalleau, 2010)

---

²⁴ Pro nerostné suroviny obdobný systém SYSMIN

²⁵ ICTSD <http://ictsd.org/i/news/tni/71125/>

„Aid for Trade“

Koncept podpory rozvojových zemí při zvyšování objemu a kvality vývozu. Zahrnuje budování infrastruktury, rozvoj zemědělství, rybolovu či služeb nebo také podporu při výrazných výkyvech cen na světových trzích. Součástí je také podpora při budování institucí, odstraňování byrokracie a naplňování standardů požadovaných při exportu na rozvinuté trhy. Také by měly být posilovány kapacity rozvojových zemí v rámci vyjednávání pravidel a smluv týkajících se mezinárodního obchodu, tak aby zohledňovaly i zájmy rozvojových zemí a jejich obyvatel.

„Aid for Trade“ je financován z více zdrojů. Z EDF v případě zemí AKT, Evropského nástroje pro sousedství a partnerství (ENPI)²⁶ pro další rozvojové země a z Nástroje předvstupní pomoci (IPA)²⁷. EU a členské státy jsou největším poskytovatelem pomoci v rámci „Aid for Trade“. (Evropská komise, 2013) Na druhou stranu není EU (společně s dalšími rozvinutými státy) schopná uzavřít s rozvojovými státy vyjednávací kolo z Dauhá, zejména v otázce zemědělství.

Další kolo vyjednávání na ministerské úrovni na Bali je stanoveno na prosinec 2013. Problém je snaha uzavřít všechny sporné otázky najednou. Dohoda je tedy uzavřena celá nebo vůbec. Zemědělství vzhledem ke svému významu pro rozvojové země představuje jednu z hlavních překážek k uzavření vyjednávání.

---

²⁶ European Neighbourhood and Partnership Instrument

²⁷ Instrument for Pre-Accession Assistance

3 Charakteristika Společné zemědělské politiky EU

3.1 Úvod

Společná zemědělská politika Evropské unie (SZP) patří mezi nejstarší, nejkomplicovanější, nejkontroverznější a nejnákladnější politiky EU. Zatímco v době svého vzniku měla své opodstatnění a legitimní cíle, v současnosti je její smysl a podoba mnohými zpochybňovány.

Se SZP je spojena řada problémů. Vliv současného evropského zemědělství na životní prostředí, přizpůsobení se globálním změnám klimatu, kvalita potravin a potravinová bezpečnost, venkovské komunity a jejich rozvoj, vliv SZP na světový obchod se zemědělskými komoditami a rozvojové země, což je ostatně i téma této práce.

3.2 Historie Společné zemědělské politiky

3.2.1 Počátky SZP

Krátce po II. světové válce i v 50. letech trpěla západní Evropa nedostatkem potravin a byla závislá na jejich dovozu. Zemědělství bylo v porovnání například s USA zaostalé a zaměstnávalo značnou část obyvatelstva. Například v roce 1959 v Itálii pracovalo v zemědělství 39,8 % zaměstnaných, ve Francii pak 26,6 %. (Fiala & Pitrová, 2003)

Zajištění dostatečného množství kvalitních potravin a podpora zemědělství se tak stalo oprávněně důležitým politickým tématem i v rámci integrace západní Evropy. SZP je nejstarší společnou politikou EU a její počátky sahají až do roku 1957 k Římské smlouvě²⁸ o založení Evropského hospodářského společenství.

V době svého vzniku měla SZP pět hlavních cílů: zvýšit produktivitu evropského zemědělství, zlepšit životní podmínky zemědělců skrze podporu příjmů, stabilizovat trh se zemědělskými komoditami, zajistit dostatek kvalitních potravin a poskytovat tyto potraviny spotřebitelům za přijatelnou cenu.

Naplnění cílů SZP bylo založeno na třech základních principech. Prvním byla jednotu trhu, tedy zahrnutí SZP do společného trhu založeného na čtyřech základních svobodách. Druhým principem byla preference Společenství, což znamenalo přednostní

---

²⁸ Římská smlouva, část 3., hlava II., články 32 až 38.

spotřebu produktů pocházejících ze zemí Společenství a omezení dovozu produktů ze třetích zemí. Třetím principem byla finanční solidarita, kdy byly finanční náklady na SZP rozloženy mezi všechny členy EHS. (Fiala & Pitrová, 2003)

3.2.2 Krize Společné zemědělské politiky

Koncem 60. let začalo evropské zemědělství vytvářet značné přebytky masa, mléčných výrobků, obilnin nebo cukru. Vystala potřeba tyto přebytky nákladně skladovat nebo s pomocí subvencí exportovat, jelikož ceny na vnitřním trhu byly výrazně vyšší než na světovém trhu. Financování SZP se stalo neúnosnou zátěží rozpočtu Společenství. Nutnost reformovat SZP, tak aby se snížil její podíl na rozpočtu a nedocházelo k přebytkům zemědělských komodit, které není možné za normálních okolností, kvůli jejich vysokým výrobním nákladům a tedy vysoké ceně na světových trzích prodat. Z čistého dovozce se EU (Evropské hospodářské společenství) stalo největším vývozcem zemědělských komodit. Dotované evropské zboží způsobuje pokles cen na světových trzích, čímž negativně ovlivňuje ostatní producenty. Zejména pro zemědělce z rozvojových zemí je obtížné čelit konkurenci subvencovaných evropských farmářů. Díky zprůmyslňování zemědělské výroby, zavádění velkochovů hospodářských zvířat, většímu využití techniky, umělých hnojiv a pesticidů dochází k významnému poškozování životního prostředí. S pokusem o nápravu přišel komisař pro zemědělství Mansholt. Jeho návrh na snížení cenového minima a omezení počtu zemědělců však byl zamítnut jako nepraktický, jinými slovy politicky neprosaditelný.

3.2.3 Mac Sharryho²⁹ reforma z roku 1992

První opravdu významné reformy byly přijaty v roce 1992. Jejich přijetí si vynutil tlak obchodních partnerů EU, kteří protestovali proti ochranné zemědělské politice EU (EHS). Snižování intervečních cen, které bylo kompenzováno přímými platbami. Postupný snižování regulovaných cen a sblížování s cenami na světových trzích zároveň postupný přesun od podpory cen k podpoře příjmů zemědělců (přímé platby). Zavedení výrobních kvót na mléčné výrobky. Podpora odchodu starších zemědělců do důchodu. Zavedení „de-coupling“, tedy oddělení podpory od produkce, byť ne úplné. Převod prostředků do rozvoje venkova. Odklon od podpory zemědělské produkce směrem k podpoře rozvoje

---

²⁹ Komisař pro zemědělství a rozvoj venkova v letech 1989 až 1993.

venkova jako takového. Základním cílem reformy bylo snížení objemu produkce. „Set-aside“ znamená, že část plochy není využita pro zemědělskou produkci. Agro-environmentální opatření, jejichž cílem je zavádění zemědělských postupů šetrnějších k životnímu prostředí. Reformy z roku 1992 umožnily přijetí Úmluvy o zemědělství v roce 1994 (GATT Uruguay Round Agreement on Agriculture)

3.2.4 Agenda 2000

Agenda 2000 byla přípravou na rozšíření o země střední a východní Evropy. Zavedení druhého pilíře na podporu rozvoje venkova a nezemědělských aktivit farmářů. Agro-environmentální opatření, podpora méně příznivých oblastí (least favoured areas), programy dřívějšího odchodu do důchodu, odlišení/modulace (modulation) tedy přesun části podpor pro velké farmy z prvního pilíře do druhého.

Přímé platby na farmu pro zemědělce z nových členských států byly stanoveny na 25% výši plateb pro zemědělce ze stávajících členských států. Ročně se tyto platby mohly zvyšovat maximálně o 5 procentních bodů. V roce 2013, tedy na konci současného rozpočtového rámce dosáhnou nejvýše 70 %³⁰ plateb pro farmáře ze starých členských států. Nové členské státy tento rozdíl mohly částečně kompenzovat platbami ze svých rozpočtů (dalších 30 %). Zůstává otázkou, nakolik je tento postup vůči přistupujícím zemím spravedlivý. (Jambor & Harvey, 2010)

3.2.5 Reforma z roku 2003

Reforma z roku 2003 měla dva základní cíle. Další podporu tržní orientace zemědělství a rozvoj venkova. Reformou byly zavedeny standardy „cross-compliance“ týkající se kvality potravin, péče o zemědělskou půdu, ochrany životního prostředí nebo zacházení se zvířaty, jejichž naplňováním byly pominovány přímé platby. Snižování podpory velkým farmám (modulace).

Větší flexibilita pro jednotlivé státy, jak budou rozdělovat dotace. Některé je rozdělují podle „historického“ modelu, kdy farmáři dostávají přímé dotace na základně vázaných dotací z minulosti. Další státy zavedly nebo postupně zavádějí regionální model jednotné platby na plochu, případně kombinují oba modely. (Bureau & Witzke, 2010)
Zavedení SPS (Single Payment Scheme).

---

³⁰ Bez započítání dotací vyplácených z národních rozpočtů.

3.2.6 „Health Check“ v roce 2008

Reforma z roku 2008 posiluje modulaci, tedy převádění prostředků na podporu rozvoje venkova (II. pilíř SZP) Modulace také umožňuje omezit objem prostředků největším příjemcům nastavením horní hranice pro příjem dotací. V rámci reformy došlo ke zjednodušení společných tržních organizací (*Bureau & Witzke, 2010*)

Zavedení přímých dotací mělo řadu pozitivních dopadů. Platby zajišťují farmářům stabilnější příjmy v případě cenových výkyvů. Došlo k omezení nerovnováhy nabídky a poptávky díky odloučení plateb od produkce. Tím se také omezila nadvýroba potravin, které bylo nutno s dodatečnými náklady skladovat (případně likvidovat) nebo s pomocí subvencí exportovat. Díky snížení dotovaného vývozu se zmírnila kritika ze strany třetích zemí, že SZP negativně ovlivňuje světové trhy a producenty mimo EU.

Bureau & Witzke, 2010)

3.2.7 Změny spojené s přijetím Lisabonské smlouvy účinné od roku 2009

V souvislosti s přijetím „Lisabonské smlouvy“ bude mít poprvé Evropský parlament legislativní pravomoc při schvalování rozpočtu a nové podoby Společné zemědělské politiky na příští víceletý finanční rámec (2014 až 2020). Podoba SZP tedy bude záviset na dohodě mezi Parlamentem, Komisí a jednotlivými členskými státy reprezentovanými Radou. Pohled Evropské komise se liší od představ většiny členských států i Evropského parlamentu

Posílení vlivu Evropského (i národních) parlamentů na vytváření evropských politik. Spolurozhodování (co-decision) Evropského parlamentu.

Díky spolurozhodování Evropského parlamentu jsou možnosti Komise prosazovat radikálnější reformu omezené. Vliv lobby ze strany zemědělských asociací (COPA-COGECA)

Zemědělský výbor Evropského parlamentu (tzv. Comagri) pod silným vlivem farmářské lobby, většina členů výboru zastává stanoviska lobbyistů. Vliv COMAGRI se projevil při projednávání současných (2013) návrhů na „reformu“ SZP, kdy COMAGRI odmítl návrhy předložené výborem DEVE.³¹

Výrazná institucionální změna týkající se vytváření a schvalování nové SZP, neboť oproti minulosti má nově Evropský parlament místo formální konzultační role spolurozhodovací právo. Je tedy nutná shoda Evropské komise, členských států a

---

³¹ <http://capreform.eu/the-development-interest-in-the-cap-reform-debate/>

Evropského parlamentu. Tato změna v rozhodování má zásadní vliv na podobu SZP, jelikož EP více zohledňuje politická hlediska než Komise, která je spíše technokratická a řídí se ekonomickou logikou.

Spolurozhodovací právo Parlamentu může být považováno za pokrok v demokratizaci rozhodování v EU, na druhou stranu může brzdit uzavírání dohod, pokud se názor EP liší od pozicí EK nebo Rady. Konzervativní pozice, ovlivněn lobby, snaha zachovat status quo, nebere v potaz připomínky výboru DEVE členové COMAGRI mají úzké vazby na zemědělství. Jednotlivé frakce (strany) v EP mají rozdílné názory na reformu SZP. Například Sociální demokraté prosazují výrazně proreformní návrhy.

3.3 Současná SZP

3.3.1 Základní nástroje SZP

Základem současné SZP jsou 4 nařízení (soubory nařízení): (i) o společné organizaci zemědělských trhů, (ii) přímých platbách, (iii) venkovském rozvoji a (iv) financování Společné zemědělské politiky.

SZP politika je rozdělena do dvou pilířů, které se liší svým zaměřením a způsobem financování.³² První pilíř obsahuje platby vyplácené každoročně, zahrnuje podporu trhu a platby zemědělcům, představuje většinu SZP, jedná se především o přímé platby farmářům. Zejména opatření v prvním pilíři bývají spojována s negativními dopady na rozvojové země (EAGF – European Agricultural Guarantee Fund)

Druhý pilíř zahrnuje víceleté programy na podporu venkova spolufinancované členskými státy (EFRD – European Fund for Rural Development) Druhý pilíř je kvůli své komplexnosti zatížen vyššími administrativní náklady.

Součástí úvah o reformě zemědělské politiky bylo také zavedení třetího pilíře zaměřeného na životní prostředí (např. Jambor, Harvey, 2010). Tyto tři pilíře by odpovídaly třem složkám udržitelnosti; ekonomické, sociální a environmentální.

3.3.2 Financování SZP

Ačkoli SZP už nepředstavuje naprostou většinu rozpočtu EU jako na konci 80. let, stále tvoří přibližně 40 % unijních výdajů (cca 56 mld. € ročně), přičemž podíl zemědělství na HDP EU je zhruba 1,2 % (Evropská komise, 2011c). Kritici namítají, že i tento podíl je příliš vysoký a mělo by dojít k mnohem zásadnějšímu omezení financování. Ušetřené prostředky by pak měly být přesměrovány do oblastí, kde efektivněji pomohou ke zvyšování konkurenceschopnosti hospodářství EU nebo rovnou ponechány v rozpočtech jednotlivých členských států. Nejčastěji bývá zmiňován sektor vzdělávání, vědy a výzkumu. Zastánci SZP naopak upozorňují na skutečnost, že SZP je financována ze společného unijního rozpočtu a je tedy logické, že její podíl na rozpočtu je výrazně vyšší než u politik, které zůstávají v kompetenci jednotlivých členských států a jsou tedy financovány ze státních rozpočtů.

Ponecháme-li stranou objem financí plynoucí do SZP a její podíl na unijním rozpočtu, pravděpodobně ještě důležitější je otázka využití a přerozdělování prostředků.

---

³² Matthews, 2011

Výrazný podíl financí získávají stále ty největší farmy a zpracovatelské podniky (Účetní dvůr EU, 2011), které by se měly být konkurenceschopné i bez finanční podpory. Podle často zmiňovaného odhadu Evropské komise z roku 1994, získávalo v období před zahájením reformy 20 % farmářů 80 % prostředků SZP (Baldwin & Wyplosz, 2008).

Financování je také kritizováno novými členskými státy EU, které poukazují na výrazné rozdíly ve výši dotací pro zemědělce ze starých a nových členských států. Tento nepoměr by se měl v období 2014 až 2020 postupně částečně vyrovnávat. V rámci debat o SZP a rozpočtu Evropské unie zůstává stále aktuální téma britského rabatu. Rabat si Velká Británie vymohla v roce 1984 jako kompenzaci odvodů do rozpočtu Společenství. Vzhledem k tomu, že Británie měla v porovnání s ostatními členskými státy relativně malý zemědělský sektor a většina prostředků z rozpočtu Společenství, byly tyto odvody pro tehdy chudou³³ Británii značně nevýhodné. V současnosti však Británie patří mezi nejbohatší členské státy a čelí tlaku Evropské unie, aby se slevy na odvody do rozpočtu vzdala. Británie však zatím vzdání se rabatu podmiňuje omezením prostředků poskytovaných na SZP.

Změny v rámci SZP jsou nezbytné pro reformu rozpočtu EU a vytvoření dlouhodobého finančního rámce po roce 2013. Současný návrh dlouhodobého finančního rámce počítá s 36% podílem na rozpočtu EU. Přičemž první pilíř by měl získat zhruba 76 % a druhý 24 % prostředků určených pro SZP. Při zahrnutí dalších fondů jde tedy v podstatě o zachování současného objemu finančních prostředků.

3.3.3 Kritika SZP

Složení kritiků SZP je pestré. Průmyslovou podobu současného zemědělství, které nehledí na potřeby životního prostředí, kritizují environmentalisté. Dopady na světové trhy a pokřívování cen zemědělských komodit napadají ostatní velcí zemědělství producenti (USA, Kanada, země CAIRNS³⁴)

V současné době se rozhoduje o budoucí podobě Společné zemědělské politiky. Potřebu reformy si uvědomuje většina účastníků debaty (identifikace aktérů: členské státy

---

³³ Velká Británie byla v roce 1984 třetí nejchudší zemí desetičlenného Společenství. Bez rabatu by však byla největším čistým přispěvatelem do rozpočtu Společenství.

³⁴ CAIRNS skupina zemí vyvážejících zemědělské produkty, jejichž snahou je liberalizace světového zemědělského obchodu. Jedná se o Argentinu, Austrálii, Bolívii, Brazílii, Kanadu, Chile, Kolumbii, Kostariku, Guatemalu, Indonézii, Malajsi, Nový Zéland, Pakistan, Paraguay, Peru, Filipíny, Jižní Afriku, Thajsko a Uruguay.

EU, Evropská komise, Evropský parlament, farmářské organizace, nevládní organizace environmentální či rozvojové, think-thanky, agrární ekonomové, mezinárodní organizace, akademická sféra, rozvojové země, nadnárodní firmy, vlastníci půdy, spotřebitelé, ne všichni zde zmínění aktéři si to uvědomují ...) o změnách SZP. Poměrně zásadně se však liší jejich představy o podobě těchto reforem. Přesněji a realističtěji řečeno spíše změn k lepšímu.

Proti sobě stojí řada protichůdných názorů a představ jednotlivých států nevládních organizací i samotných zemědělců. Tato rozdílnost názorů vychází z odlišných a často neslučitelných zájmů jednotlivých aktérů.

Názory se liší v otázce financování SZP i v jejím samotném smyslu. Zda má EU usilovat o zvýšení konkurenceschopnosti svého zemědělství na světových trzích nebo se zaměřit pouze na udržení potravinové bezpečnosti (soběstačnosti).

(Střet zájmů – ochrana domácích producentů a na druhé straně podpora rozvojových zemí. Klasickým příkladem tohoto rozporu je výroba cukru. Například veřejnost v České republice negativně vnímá pokles výroby cukru a ztrátu soběstačnosti v této komoditě. (Horký, 2008)

Kritika ze strany NGOs v souvislosti změnami světových cen potravin

V období nízkých světových cen potravin byla EU kritizována za umělé snižování cen potravin a poškozování producentů v rozvojových zemích. Nízké ceny potravin byly nevládními organizacemi a mezinárodními institucemi považovány za překážku rozvoje a udržování obyvatel v rozvojových zemích v chudobě. Stejně organizace a instituce v období vysokých cen potravin varují před stejnou hrozbou. Tedy omezování rozvoje a propad lidí v rozvojových zemích do chudoby. Tentokrát však ze zcela opačného důvodu, kvůli vysokým cenám potravin.

3.4 Budoucnost Společné zemědělské politiky po roce 2013

Plánovaný rozvrh reformy SZP:

1. 2010 – Komise - „Sdělení“

– koncept reformy, východisko pro konzultace, diskuze

2. 2011 - Komise formální „Legislativní návrh“

– spolurozhodovací pravomoc EP

- vazba na MFF 2014-2020

3. 2012 – klíčová jednání

4. 2013 – uzavření jednání a schválení reformy (zatím snaha uzavřít jednání do konce června 2013 během irského předsednictví)

5. 2014/2015 – implementace, přechodná období, od 2014 nový MFF

Reforma SPZ v kontextu vyjednávání nového víceletého finančního rámce na období 2014 až 2020. V obou těchto tématech se snaží Evropský parlament maximálně využít svého práva spolurozhodovat a prosazovat svou vizi reformy SZP i podobu MFF 2014-2020. ZKONTROLOVAT, ZDA SE INFORMACE NEOPAKUJE V RÁMCI TEXTU !!! Původně trval na provázanosti obou agend s tím, že o SZP je možno hlasovat až po schválení MFF.

V dubnu 2010 uspořádána veřejná diskuse o budoucí podobě zemědělské politiky Sdělení Komise „Budoucnost SZP do roku 2020“ z listopadu 2010, které obsahovalo několik návrhů na možnou budoucí podobu SZP. Od v podstatě zachování současného stavu až po radikální reformu. Na základě tohoto Sdělení Komise byl zahájen konzultační proces, kdy mohli jednotlivé subjekty (i občané) navrhnout své připomínky k reformě SZP. „Legislativní návrh Komise“ v říjnu 2011

Legislativní návrh Komise obsahuje čtyři hlavní nařízení, kterými se má řídit SZP:

- Nařízení, kterým se stanoví pravidla pro přímé platby zemědělcům.
- Nařízení, kterým se řídí platby v oblasti rozvoje venkova.
- Nařízení, kterým se stanoví společná organizace trhů se zemědělskými produkty.
- Horizontální nařízení pokrývající financování, řízení a monitorování SZP

3.4.1 Přehled reformních návrhů

Tabulka 1: Shrnutí legislativních návrhů Komise na reformu SZP po roce 2013

Přímé platby	Tržní opatření	Rozvoj venkova
Konvergence přímých plateb mezi členskými státy	Potvrzení ukončení kvót pro produkci mléka a cukru (s odkladem o jeden rok) a zrušení zákazu zakládání vinic	Nové priority v rámci rozvoje venkova
Nový základní systém přímých plateb, který sjednocuje systémy plateb pro „staré“ (SPS) ³⁵ a „nové“ (SAPS) členské státy	Rozšíření ustanovení o narušení trhu na všechny komodity v rámci společné organizace trhu	Lepší koordinace s ostatními fondy EU
Nová „ozeleňující“ složka v rámci přímých plateb	Opatření pro zlepšení fungování trhu	Nová kritéria pro alokování prostředků z II. pilíře mezi členskými státy
Přesnější (správnější) zaměření příjemců	Opatření na podporu kvality	Zjednodušení podporovaných opatření
Nová pravidla pro vázané platby		Posílení opatření k řízení rizik
Změna pravidel pro cross-compliance		Evropské partnerství pro rozvoj
		Návrhy pro monitoring a evaluaci

Podle Matthews, 2011

SHRUTÍ NÁVRHŮ KOMISE – REAKCE JEDNOTLIVÝCH STÁTŮ, ORGANIZACÍ,

The CAP towards 2020 (Evropská komise, 2010) – 3 základní podoby reformy:

1. větší přerozdělení plateb směrem k novým členským státům, omezení plateb větším farmám

³⁵ SPS se týká států EU15, Slovinska a Malty, SAPS pak zbývajících „nových“ členských států. Přičemž platby v rámci SPS je možno rozdělovat podle historického modelu, regionálního nebo jejich kombinace. (UZEI) **MOŽNÁ PODROBNĚJI ???**

2. přerozdělení prostředků, větší podmíněnost plateb environmentálními opatřeními a aktivitami na podporu rozvoje venkova
3. postupné opouštění přímých plateb, větší podpora opatřeními na ochranu životního prostředí

Reforma SZP je nezbytná pro úspěch evropské integrace. Příliš vysoké náklady, nerovnost mezi státy, špatné zacílení podpor. Nedostatečné důvody pro zachování její současné podoby....(Zahrnt, 2011)

Budoucnost SZP je nejistá. SZP může zůstat téměř stejná jako doposud nebo se může od základu změnit. Ačkoli postoje jednotlivých aktérů debaty jsou zřejmé, v polovině roku 2011 zůstává konečný výsledek jednání otevřený. (Zahrnt, 2011)

V současnosti (2013) je téměř jisté, že k žádným výrazným změnám nedojde.

V současnosti probíhá debata o budoucnosti SZP po roce 2013, kdy začne nový rozpočtový rámec EU. Této debaty se účastní řada rozdílných aktérů; členské státy, Evropská komise, nevládní organizace, odbory, zástupci zemědělců, zpracovatelé, etc. Jednotliví účastníci mají velmi odlišné zájmy, čemuž odpovídá i rozmanitost navrhovaných řešení. Od zachování současného podoby SZP až po její úplné zrušení.

Rozhodnutí o budoucí podobě SZP bude spíše na základě debat o rozpočtu, než na základě dohod tradičních zemědělských aktérů. (Zahrnt, 2011)

Zmínit postoj rozvojových nevládních organizací – jejich „zmatení“ nejdříve kritika nízkých světových cen zemědělských komodit nyní kritika vysokých cen potravin.

Uvést index cen potravin od FAO.

V listopadu 2010 Evropská komise zveřejnila svůj první orientační návrh na reformu Společné zemědělské politiky. Konkrétní návrhy však budou představeny až v říjnu 2011. Zatím není jisté, že celý legislativní proces bude dokončen včas a jestli nebude nutné i v roce 2014 pokračovat podle stávajících pravidel.

V souvislosti s reformou SZP je často zmiňováno heslo „public money for public good“. Tedy veřejné prostředky pro veřejné blaho, což představuje jediný dlouhodobě obhajitelný důvod, proč by měla veřejnost zemědělce podporovat. (*Bureau & Witzke, 2010*) Otázka měřitelnosti „public goods“ viz níže.

Vzhledem k podílu na rozpočtu SZP je klíčovou otázkou budoucnost přímých dotací (SFPs).

Jak bylo uvedeno výše, přechod od dotací vázaných na produkci k systému dotací vyplácených na plochu měl řadu pozitivních dopadů.

Communication (Komise) – 3 návrhy na reformy, z náznaků patrné, že Komise prosazuje nejmírnější verzi

3.4.2 Argumenty pro zachování SZP, hodnocení jejich relevance

Zásadní podíl na SZP tvoří přímé platby. Ačkoli jsou přímé oddělené přímé platby v rámci WTO zařazeny do zelené skupiny nejméně škodlivých opatření, míra jejich negativních dopadů na rozvojové země je diskutabilní. Je tedy vhodné zhodnotit relevantnost argumentů, které mají podpořit zachování přímých plateb.

Opodstatněnost přímých plateb

Při obhajování zachování přímých plateb je zastánci využívána řada argumentů. Jejich relevance je však často sporná. V následující části jsou proto uvedeny hlavní argumenty a zhodnocena jejich opodstatněnost.

Kompenzace předchozích reform – zejména z roku 1992, předchozí reformy však není možno kompenzovat do nekonečna, hledají se tedy nové důvody, proč je nutné zachovat dotace zemědělcům

Podpora příjmů farmářů, zemědělství je odvětví hospodářství s nejnižšími platy. Platby by tedy měly být diferencovány tak, aby farmáři s nižšími příjmy dostávali více. Platby by také měly být větší ve státech, kde je rozdíl mezi platy v zemědělství a ostatních sektorech ekonomiky větší. Je otázkou na kolik jsou údaje o příjmech zemědělců objektivní, řada „zemědělských domácností“, které mají podle statistik nízké příjmy má vedlejší příjmy z nezemědělské činnosti, případně některý ze členů domácnosti má zaměstnání mimo sektor zemědělství, Jak bylo uvedeno výše, značnou část dotací získávají velké podniky, které by z logiky úspor z rozsahu měly být konkurenceschopné i bez dotací Podpora chudých regionů by měla být poskytována skrze strukturální a kohezní fondy spravované DG Regio. (Zahrnt, 2011)

Jedním z hlavních argumentů je zajištění *potravinové bezpečnosti*. Ta však krátkodobě ani dlouhodobě nepřestává být problémem. Problémem může být zajištění dostatku kvalitních potravin pro všechny skupiny obyvatel, z hlediska potravinové bezpečnosti je efektivnější investovat do zvyšování produktivity zemědělství v rozvojových zemích (Zahrnt, 2011b), (Matthews, 2010) Téma potravinové bezpečnosti je podrobněji zpracováno v samostatné kapitole.

Podpora konkurenceschopnosti evropského zemědělství (produktivita, know-how, kvalita, atd.) tudíž je potřeba podporovat vzdělávání, výzkum a služby pro zemědělce, ne přímé platby na plochu, případně vázané na produkci. (Jambor, Harvey, 2010b)

Vyšší standardy v rámci EU (kvalita potravin, environmentální opatření) jedním z argumentů pro finanční podporu je nutnost splňovat přísné normy, nicméně importované

zboží musí také splňovat normy a zejména pro producenty tyto netarifní překážky znamenají výrazné omezení exportu na trh EU. (Zahrnt, 2011)

Cross-compliance – většinu opatření by zemědělci dělali, tak jako tak s ohledem na zajištění dlouhodobé úrodnosti půdy, problém je, že zemědělci často hospodaří na pronajaté půdě a není jisté, jak silná je jejich motivace pečovat o zachování její dlouhodobé úrodnosti. (Grant, 2010)

DOPLNIT DALŠÍ ARGUMENTY PRO ZACHOVÁNÍ SZP ... Public goods

3.4.3 Faktory ovlivňující budoucí podobu SZP

vnitřní:

- rozšíření EU – vyrovnaní rozdílů mezi členskými státy
- MFF – co to znamená pro SZP ? rozpory mezi EK a EP – podrobněji jinde ?
- Lisabonská smlouva a nová pozice Evropského parlamentu

vnější:

- WTO – Doha Development Agenda
- ???

3.4.4 Víceletý finanční rámec na období 2014-2020 - SZP a evropský rozpočet

Distribuce financí – otázka jak nastavit financování, tak aby bylo spravedlivé a pomáhalo skutečně potřebným. Ne jako dosud, kdy většinu prostředků získávají velké farmy, které je v podstatě nepotřebují, nebo zpracovatelské podniky.

Debata o budoucí podobě rozpočtu byla příležitostí jak reformovat CAP. Vzhledem ke zhruba 40% podílu CAP na rozpočtu je modernizace EU rozpočtu bez zvážení podoby CAP těžko představitelná.

Kofinancování (spolufinancování) – v současnosti kofinancován II. pilíř SZP

Objevují se úvahy o financování SZP alespoň částečně opět přímo z národních rozpočtů. Kofinancování z národních rozpočtů by mohlo představovat problém pro národní rozpočty. Na druhou stranu by mohlo být kofinancování kompenzováno snížením příspěvků jednotlivých států do rozpočtu EU.

Zastropování plateb - capping

Toto opatření by znamenalo omezení plateb pro velké farmy, které přesáhnou stanovenou výměru.

Toto opatření však bylo odmítnuto řadou států, včetně České republiky, které je považují za nespravedlivé a diskriminační. Podle odpůrců také bude bránit farmám ve slučování a tím dosažení vyšší efektivity produkce a konkurenceschopnosti.

Návrh zastropování plateb pro velké podniky s ohledem na počet zaměstnanců (přepočteno na roční pracovní jednotky, AWU)

„greening“ – ozeleňování, otázka smysluplnosti a účinnosti v současnosti navrhovaných opatření. Podle stávajících návrhů ztrácí požadavek na „ozeleňování“ téměř veškerý svůj potenciál přispět k ochraně životního prostředí (např. biodiverzity) ³⁶

Zjednodušení administrativy.

Podíl SZP na rozpočtu EU bude nadále klesat.

Oproti minulosti se jednání o SZP a rozpočtu EU bude lišit. Zejména kvůli požadavkům nových členských států ze střední a východní Evropy. NAVÍC ÚČAST EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Financování rozpočtu Evropské unie

Každoroční rozpočet EU vychází z limitů stanovených víceletým finančním rámcem. Víceletá finanční perspektiva je přijímána formou meziinstitucionální dohody mezi Evropskou komisí, Radou EU a Evropským parlamentem.

Příjmy rozpočtu jsou tvořeny vlastními zdroji a ostatními zdroji. Vlastní zdroje jsou vybírány prostřednictvím členských států jménem EU. Mezi vlastní zdroje rozpočtu patří tzv. tradiční vlastní zdroje³⁷, podíl na dani z přidané hodnoty (DPH) a podíl z hrubého národního důchodu (HND) členských států. Ostatní zdroje představují poplatky spojené s fungováním Evropského hospodářského prostoru, poplatky za administrativní činnost

---

³⁶ <http://capreform.eu/the-biodiversity-consequences-of-the-killing-of-the-ecological-focus-area-measure-by-the-council-and-the-comagri/>

³⁷ Zemědělské dávky (cla uvalená na dovoz zemědělských produktů), dávky z cukru a izoglukózy, cla z obchodu se třetími zeměmi vybraná na základě společného celního tarifu.

evropských institucí, daně z příjmů zaměstnanců ES, pokuty, přebytky rozpočtu z minulého roku atd. Postupem času význam tradičních vlastních zdrojů a podílu na HDP klesal a v současnosti tvoří přibližně tři čtvrtiny příjmů rozpočtu EU podíl na HND³⁸. Podíl na HND nejlépe vyjadřuje velikost jednotlivých národních ekonomik a přispívá tak ke spravedlivému rozdělení závazků mezi jednotlivé státy. Na druhou stranu však odporuje snaze o nezávislost rozpočtu EU na členských státech.

Výdaje rozpočtu jsou rozděleny do jednotlivých okruhů, které odrážejí priority, které si Evropská Unie stanovila pro danou finanční perspektivu. Pro finanční rámec jsou těmito okruhy udržitelný růst; ochrana a správné hospodaření s přírodními zdroji; občanství, svoboda, bezpečnost a právo; EU jako globální partner; administrativa. Největší část rozpočtu plyne do okruhů udržitelný růst a ochrana a správa přírodních zdrojů. Zatímco podíl prvního okruhu se během současné finanční perspektivy má mírně zvyšovat, z

(EUROSKOP.CZ)

Vyjednávání v rámci WTO

Přínosy liberalizace obchodu se zemědělskými komoditami jsou nejednoznačné. Na jedné straně pomohou vyspělejšími rozvojovým zemím exportujícím zemědělské produkty. Na druhé straně poškodí nejméně rozvinuté státy, které jsou čistými dovozci potravin. Liberalizace obchodu a odstranění dotací by totiž zvedly ceny komodit a následně by stouply i ceny potravin. Liberalizací by také došlo k „erozi preferencí“ pro státy ACP a LDC, které mají v současnosti výhodnější přístup na trh EU. Navíc v současnosti představují pro producenty z rozvojových zemí větší překážku netarifní opatření. Například pravidla původu nebo fytosanitární normy.³⁹

V současnosti jsou SFPs v rámci „green box“. Zůstává otázkou, zda přímé platby opravdu nepokřívají světový obchod se zemědělskými komoditami.

---

³⁸ V roce 2010 podíl činil 75,9 % rozpočtu.

³⁹ Na druhou stranu, pokud producenti z třetích zemí (rozvojových zemí) splní požadavky podmiňující import do EU, jejich produkty získají větší důvěru spotřebitelů v EU a vzroste tak jejich konkurenceschopnost vůči domácím zemědělcům a zpracovatelům.

BOX 1: Klasifikace vládních podpor v zemědělství v rámci WTO

V rámci Dohody o zemědělství (1995) byly domácí podpory rozděleny do tří skupin podle vlivu (škodlivosti) na obchod. Je vhodné zmínit, že na rozdíl od zemědělství v jiných sektorech ekonomiky jsou domácí podpory zakázané. V rámci Uruguayského kola vyjednávání byly první dvě skupiny méně škodlivých podpor vyjmuty ze závazků na jejich snižování.

Zelená skupina (green box) představuje podpory, které nejméně negativně ovlivňují světový obchod. Jedná se například o podporu školství a výzkumu, skladování zásob potravin, pomoc při přírodních katastrofách, péči o životní prostředí, podporu restrukturalizace zemědělství, podporu hospodaření ve znevýhodněných oblastech. Ale patří sem také podpory příjmu odpojené od zemědělské produkce. Tyto podpory by měly zohledňovat neobchodní zájmy zemědělství a jeho společenskou úlohu. Ačkoli jsou přímé podpory zařazeny do skupiny nejméně škodlivých opatření je jejich „nezávadnost „ zpochybňována. (ODI, 2011)

Modrá skupina (blue box) Podpory v rámci modré skupiny jsou sice zaměřeny podporu produkce, ale obsahují mechanismy, které by měly zabránit jejímu nárůstu. Také tyto podpory byly vyjmuty ze závazků na postupné omezování.

Žlutá skupina (amber box). Ve třetí skupině jsou obsaženy podpory považované za nejškodlivější vzhledem k fungování mezinárodního obchodu, které stimulují zemědělskou výrobu bez ohledu na výši cen. Podle Dohody o zemědělství by mělo docházet k jejich postupnému snižování.

V rámci současného vyjednávání DDA by mělo dojít k závazku na postupné omezování podpor zahrnutých do modré skupiny a výraznému omezení podpor žluté skupiny. Rozdělení podpor do jednotlivých skupin by mělo být zachováno a zelená skupina by měla zůstat bez omezení. Pro EU je zvláště důležité, aby součástí zelené skupiny zůstaly podpory příjmu odpojené od produkce, jejich zavedení tvořilo základ reformy SZP v roce 2003 v oblasti domácích podpor. (MPO, 2010)

EU competition law ochrana hospodářské soutěže

V případě znovuzavedení spolufinancování z národních rozpočtů, existuje obava, že jednotlivé státy se budou snažit podporovat své zemědělce na úkor farmářů z jiných států.

Tento postup by však odporoval zákazu státních podpor. Tato obava zároveň zpochybňuje tezi, že SFPs patří do „green box“ jakožto podpory nedeformující světové trhy. V případě, že by dotace vyplácené z národních rozpočtů poškozovaly trh v rámci Unie, logicky by měly dotace vyplácené z rozpočtu EU poškozovat světové trhy.

Hrozba nadměrného využívání úrodných oblastí a zároveň opouštění méně vhodných ploch

Challenges of the CAP in the 21st century (Birdlife):

Pokles biodiverzity

Znečišťování zdrojů vody

Degradace půdy

Klimatické změny

Stále se zvyšující poptávka po potravinách a energii

3.4.5 Citlivé otázky a sporné body reformy SZP

Hlavní témata řešená v současnosti:

- **„greening“** – ozelenování SZP, tedy podmiňování plateb zemědělcům dodržováním opatření chránících životní prostředí

- **„capping“** – zastropování přímých plateb pro velké farmy (s přihlédnutím k počtu pracovníků), zastropování plateb je důležité téma zejména pro země s vysokým podílem velkých farem jako jsou například Česká republika nebo Spojené království. (Glopolis, 2008).

- **rychlost konvergence plateb mezi členskými státy** snižování rozdílů plateb zemědělcům v jednotlivých státech, sblížení úrovně plateb zemědělcům ve „starých“ a „nových“ členských státech.

CAP – reform budget-driven

rozdíly v přímé podpoře zemědělců v jednotlivých státech

Litva 100 EUR na ha / Řecko, Malta 550 EUR na ha

Staré státy 300 EUR na ha / nové státy 200EUR na ha

CAP reform Timetable

*** Waite Roger

rozsah podpor vázaných na produkci

3.4.6 Konkurenceschopnost evropského zemědělství

Od zavedení Agendy 2000 patří mezi cíle SZP také podpora konkurenceschopnosti zemědělské produkce EU. Snaha o konkurenceschopnost je poněkud problematická. Uvážíme-li finanční nároky na pracovní sílu v rámci EU a přírodní podmínky v Evropě je konkurenceschopnost v řadě komodit nedosažitelná. Příkladem může být výroba cukru, pěstování tabáku⁴⁰, bavlny nebo rýže.

Snaha o konkurenceschopnost evropského zemědělství je také v protikladu s podporou drobných zemědělců (vyšší efektivita velkých farem díky úspám z rozsahu)

3.4.9 „Public goods“

Public goods (veřejné blaho)

- ochrana životního prostředí
  - změny klimatu
  - ochrana biodiverzity
  - zachování úrodnosti půdy
  - ochrana vodních zdrojů
- zachování krajinného rázu (přednostně záležitost jednotlivých států)
- standardy pro potraviny
  - etické a environmentální standardy pro výrobu potravin
  - označování potravin
  - mezinárodní harmonizace potravin
- rozvoj venkova (nezaměřuje se jen na zemědělství, má spíše národní charakter)

„Public goods“ je používáno jako odůvodnění potřebnosti a prospěšnosti SZP. Je však otázkou, do jaké míry je možné měřit hodnotu poskytovaných „public goods“ a určovat tak efektivnost vynakládaných prostředků.

---

⁴⁰ Podpora pěstování tabáku je navíc též těžko obhajitelná a naprosto odporuje snaze o koherenci mezi jednotlivými politikami. Evropská unie na jedné straně usiluje omezení kouření a snižování počtu kuřáků a na druhé straně pěstování tabáku finančně podporuje.

Ochrana biodiverzity – EFAs – Ecological Focus Areas – na jedné straně COMAGRI a Rada EU (Rada ministrů) a na druhé Komise, závěry navržené COMAGRI Radou EU schváleny Evropskou radou (hlavy států)

Efektivnější způsob péče o životní prostředí by byla forma kontraktů. Zemědělec by byl placen za určitou smluvně přesně stanovenou činnost. (Jambor, Harvey, 2010b)

3.4.7 Potravinová bezpečnost

BOX 2: Potravinová bezpečnost

Definice potravinové bezpečnosti podle FAO přijatá na Světovém potravinovém summitu v roce 1996 v Římě: *„Potravinová bezpečnost je zaručena tehdy, pokud za všech okolností mají všichni lidé ekonomický, sociální a fyzický přístup k dostatečnému množství bezpečných a výživných potravin postačujících k pokrytí potřeb jejich výživy a stravovacích preferencí tak, aby mohli vést aktivní a zdravý život“*

Potravinová bezpečnost EU není v nejbližších letech ohrožena. EU vyrábí více potravin, než spotřebuje a je čistým vývozcem. Nedostatkem potravin nebo jejich nižší kvalitou jsou ohroženy pouze sociálně a ekonomicky nejslabší skupiny obyvatel. Výdaje na potraviny tvoří v průměru 16 % výdajů domácností v EU. (Evropská komise, 2011c). Pokud je v EU potravinová bezpečnost ohrožena není to otázka nedostatečné produkce ale problém sociální.

Pro dlouhodobé zajištění potravinové bezpečnosti je třeba podporovat zemědělský výzkum a ochranu přírodních zdrojů nezbytných pro zemědělskou produkci (voda, půda, genetická rozmanitost plodin a hospodářských zvířat, biodiverzita zemědělské krajiny). Zajištění dostatku potravin neznamená jen navýšení produkce ale i změny způsobu její spotřeby a to zejména ve vyspělých státech. Větším problémem než nedostatek potravin je jejich nadměrná spotřeba, konzumace nekvalitních potravin (a z toho plynoucí zdravotní problémy) a plýtvání potravinami od fáze výroby až po úroveň spotřebitele. Podle odhadů studie vypracované pro FAO je ročně ztracena přibližně jedna třetina zemědělské produkce. Přičemž v méně rozvinutých zemích dochází ke ztrátám zejména během sklizně, zpracování a skladování, zatímco v rozvinutějších zemích během prodeje a z důvodů nevhodného spotřebitelského chování, naopak v zemích s nižšími příjmy jsou ztráty potravin ve fázi spotřeby minimální. V absolutních hodnotách jsou tyto spotřebitelské

ztráty v Evropě a severní Americe 95 – 115 kg/os/rok oproti tomu v subsaharské Africe a v jižní a Jihovýchodní Asii 6 – 11 kg/os/rok.(FAO, 2011)

Je tedy otázkou jestli má být snahou SZP podpora další produkce zemědělských komodit a potravin v EU s cílem „nasytit planetu“, což bývá jeden z argumentů pro zachování SZP (Jambor, Harvey, 2010b). V případě, že by evropské zemědělství měla „nasytit celý svět“ je třeba vyřešit problém, co budou dělat zemědělci v rozvojových zemích a za co budou obyvatelé rozvojových zemí evropské potraviny nakupovat.

S ohledem na zjištění výše zmiňované studie by měla být snahou Evropské unie ekologičtější produkce a snižování plýtvání potravinami v EU a zvyšování produktivity a efektivity zemědělství v rozvojových zemích.

Potravinová bezpečnost EU je využívána jako argument pro zachování silné SZP. Jak však dokládá Zahrnt (2011b) ohrožení potravinové bezpečnosti EU je spíše uměle vytvářená hrozba, která se nezakládá na skutečnosti.

Special Rapporteur: potravinová bezpečnost neznamena jen řešení zásobování a produkce potravin (SRRTF, str. 1) ale také, kdo vyrábí, pro koho a za jakou cenu.

Investice do potravinové bezpečnosti by měly v EU plynout do ochrany půdy, vodních zdrojů a biodiverzity. V rozvojových zemích do výzkumu a infrastruktury (např.) ochrana před škůdci a chorobami, investice do technologií na sklizení, skladování a zpracování zemědělské produkce, navíc obdobně jako v EU zavádění šetrnějších postupů chránících životní prostředí.

Potravinová bezpečnost je zásadní téma pro PCD, rozvojovou spolupráci i Společnou zemědělskou politiku.

Pro globální potravinovou bezpečnost je zásadní také fungující mezinárodní obchod se zemědělskými komoditami a potravinami, který umožňuje pružně nahrazovat výpadek produkce importem.

BOX 3: Potravinová suverenita

Definice potravinové suverenity z Nyélenijské deklarace – Fóra pro potravinovou suverenitu z roku 2007: „*Potravinová suverenita je právo lidí na zdravou a kulturně přiměřenou potravu vyráběnou prostřednictvím ekologických a udržitelných metod a jejich právo vytvořit si své vlastní potravinové a zemědělské systémy.*“ (Glopolis, 2011)

3.4.8 Postavení evropských zemědělců

Tlak na SFPs může vyvolat velmi protichůdné reakce. Na jedné straně se farmáři budou připravovat na jejich významné omezení (přísnější podmínky) až případné úplné zrušení. Na druhé straně naopak může vzrůst aktivita lobby prosazující zachování přímých dotací.

Zrušení dotací je spojeno s obavami zemědělců o přežití a obavy společnosti o venkov (krajina, ekonomika)

Spíš než k radikálnímu, byť postupnému snížení dotací dojde ke zjednodušení systému vyplácení a vyrovnání rozdílů mezi jednotlivými členskými státy.

Při zachování současného objemu finančních prostředků pro SZP dojde v rámci budoucího vyrovnávání dotací mezi jednotlivými státy k nevyhnutelnému snížení podpory pro zemědělce ve „starých“ členských státech. Vzhledem k síle zemědělské lobby ve starých státech zůstává otázkou nakolik, a do jaké míry, je vyrovnání dotací mezi státy politicky proveditelné.

V současnosti (2006-08) tvoří zemědělské dotace v průměru 27 % příjmů zemědělců (Matthews, 2011). V případě nových členských států je tento podíl výrazně vyšší.

Vzhledem k tomu, že platby jsou vypláceny na plochu, ovlivňují cenu zemědělské půdy, jejíž hodnota plyne částečně z možnosti získávat díky ní dotace ze SZP.

Na skutečnost, že dotace získávají majitelé půdy a ne ti, kteří na ní skutečně hospodaří, reaguje Komise ve svém Communication. Tento fakt kritizuje i Evropský účetní dvůr. Podle návrhu Komise by měli v budoucnu nárok na dotace (přímé platby) jen aktivně hospodařící zemědělci. Vystává však otázka, jak aktivně hospodařící zemědělce definovat. Definice bude pravděpodobně ponechána na jednotlivých členských státech, které si ji upraví tak, aby odrážela strukturu jejich zemědělství. Bude však potřeba zajistit, aby kritéria pro „aktivní zemědělce“ vyhovovala pravidlům WTO. (Matthews, 2010)

3.4.9 Potravinová soběstačnost

Při bližším pohledu je však diskutabilní i pojem potravinové soběstačnosti. Někteří požadují soběstačnost jednotlivých států, jiným stačí soběstačnost v rámci celé Evropské unie, s tím, že zemědělská výroba se bude soustředit ve státech s příhodnými přírodními podmínkami. Chápání soběstačnosti se liší také v otázce produkce. Jeden názor prosazuje, že by členské státy, potažmo celá EU, měly produkovat tolik plodin, aby zcela pokryly poptávku. Poněkud odlišný pohled chápe potravinovou soběstačnost jako schopnost evropského zemědělství v případě potřeby, například omezení možnosti dovozu potravin, požadovanou poptávku uspokojit.

4 Analýza koherence zemědělské a rozvojové politiky EU

4.1 Rozdělení politik podle OECD

Pro potřeby analýzy koherence zemědělských a rozvojových politik vytvořila OECD typologii zahrnující pět oblastí politik. Při analýze PCD je nutné rozvojové země rozdělit nejméně na tři skupiny (Matthews, 2010): na (i) vývozce bez preferenčního přístupu, (ii) vývozce s preferenčním přístupem a na (iii) čisté dovozce potravin.

Tabulka 2: Rozdělení politik pro analýzu PCD podle OECD

	Oblast politik	Příklady nástrojů ovlivňující rozvoj zemědělského sektoru v rozvojových zemích
OECD	Domácí zemědělské politiky	Intervenční ceny, domácí podpory, podpora vývozu, podpora příjmů, podpora přizpůsobení
OECD	Domácí nezemědělské politiky	Opatření týkající se bezpečnosti potravin, kvality potravin, ochrany životního prostředí, ochrana duševního vlastnictví
OECD	Politiky zemědělského obchodu	Regional trade agrément, trade preferences, tariff escalation, attitudes to development countries demands in international trade negotiations, international trade agreements
OECD	Politiky rozvojové spolupráce	Rozvojová spolupráce v zemědělství, potravinová pomoc, budování obchodních kapacit, opatření kompenzující negativní dopady mezinárodního obchodu
Rozvojové země	Politiky rozvojových zemí týkající se obchodu a zemědělství	Zemědělské obchodní politiky, institucionální reformy, investiční a infrastrukturní politiky, měnové politiky

Zdroj: OECD, Policy Brief: Improving Policy Coherence for Development, April 2008 ...

4.2 Domácí zemědělská politika - Společná zemědělská politika EU:

Tři základní typy nástrojů: (PODLE ÚZEI)⁴¹: (i) podpůrné ceny a celní ochrana, (ii) rozpočtové tranfery zemědělcům, (iii) všeobecná podpora nevázaná na produkci (také výzkum a vývoj, vzdělávání, atd.)

4.2.1 Exportní dotace

EU se zavázala odstranit všechny vývozní dotace do roku 2013 (Hong Kong 2005). Tento závazek však nebude naplněn neboť zrušení exportních dotací chybí v návrhu Komise na reformu SZP po roce 2013.

Podíl exportních dotací na SZP klesl z 80 % v roce 1980 na 2 % v roce 2008. V roce 2010 pak dosahovali výše 166 mil. EUR. Vzhledem k vysokým cenám na světových trzích v posledních letech nebylo jejich využití ve větší míře nutné⁴². Jejich úplné zrušení by tak bylo v současnosti spíše symbolické gesto. Nicméně definitivním zrušením by se zamezilo jejich možnému opětovnému zvýšení při poklesu cen a snížení konkurenceschopnosti evropské produkce.

4.2.2 „Land grabbing“ (import virtuálních hektarů)

Evropská unie využívala v zahraničí v letech 2007/2008 skrze mezinárodní obchod 35 mil. tzv. virtuálních hektarů⁴³ (Witzke, Noleppa, 2011). Přibližně 50 % této plochy je využíváno pro pěstování sóji. V důsledku většího zaměření na organické zemědělství nebo produkci biopaliv by počet „virtuálních hektarů“ dále zvýšil. Současné zprostředkované využívání zemědělské půdy v zahraničí problematizuje cíl Evropské unie zajišťovat mezinárodní potravinovou bezpečnost.

S využíváním půdy pro plodiny exportované do EU je spojena řada negativních jevů. Například vytlačování drobných zemědělců, snižování počtu pracovních míst v zemědělství v důsledku vysoce mechanizované produkce na plantážích.

---

⁴¹ ÚZEI, 2012: *Koherence rozvojové a zemědělské politiky*

⁴² V roce 2009 podpořila Komise export mléčných produktů 181 mil. EUR, vepřového masa 59,9 mil. EUR a drůbežího 91,6 mil. EUR.

⁴³ Na rozdíl od některých států, které si půdu v rozvojových zemích reálně kupují. Například Čína nebo Saudská Arábie.

Nezanedbatelným negativním jevem je také přeměna původních ekosystémů na zemědělské plochy, spojená s poklesem biodiverzity a ekologické stability a produkcí skleníkových plynů. Problém se týká například zemí Latinské Ameriky (Brazílie, Argentina, Paraguay) a dovozu krmné soji.

Je zřejmé, že přínos zemědělského importu do EU pro rozvojové a nově industrializované země je nutné posuzovat s ohledem na jeho strukturu a možné dopady na zaměstnanost a životní prostředí.

4.3 Nezemědělské politiky

4.3.1 Netarifní překážky obchodu (NTMs)

Netarifní překážky obchodu (OECD, 2013)⁴⁴ zhrnují (i) sanitární a fytosanitární opatření (SPS), což znamená opatření na ochranu zdraví lidí, zvířat a rostlin s cílem zajistit bezpečnost potravin a zamezení šíření chorob a škůdců, (ii) technické překážky obchodu (TBTs), tedy výrobní standardy, sledování původu, certifikace a (iii) ostatní technická opatření. Netarifní opatření v současnosti představují větší překážku obchodu než stávající tarifní opatření.

Vzhledem k povaze netarifních opatření je obtížné objektivně zhodnotit jejich dopady na rozvojové země. Nicméně pro chudší země s větším podílem zemědělství na HDP představují NTMs obecně větší problém než pro vyspělejší státy.

Tato opatření však není možné a priori považovat za škodlivá, neboť pokud nejsou primárně zaváděna s cílem zamezit exportu z rozvojových zemí do EU, mohou přispívat ke zvyšování bezpečnosti potravin, zlepšování životních podmínek hospodářských zvířat, ochraně životního prostředí nebo bránit šíření chorob a škůdců prostřednictvím mezinárodního obchodu. Dopady každého opatření je tedy nutné posuzovat individuálně a vyhodnocovat, která opatření mají protekcionistický charakter a která jsou menší překážkou pro obchod (s vědomím, že zhodnocení dopadů nemusí být zcela přesné).

Kromě veřejných standardů představují překážku pro export z rozvojových zemí také **soukromé standardy** (například obchodních řetězců v EU), které jsou často přísnější než požadavky státních institucí a dále se zpřísnují. (OECD, 2013) Tato skutečnost se v budoucnu patrně nezmění. Pozornost EU by se tedy měla zaměřit na

---

⁴⁴ OECD, 2013: PCD in Focus, Non-Tariff Measures in Agri-Food Trade: Improving Policy Coherence for Development. Dostupné z: http://www.oecd.org/development/pcd/002012441_PCD%20in%20Focus_E-book.pdf

zvyšování schopnosti producentů v rozvojových zemích tyto standardy (veřejné i soukromé) naplňovat.

4.3.2 Klimatické změny

Klimatické změny jsou považovány za jedno z hlavních témat, které by měla SZP řešit. (Jambor, Harvey, 2010b). „Boj“ s klimatickými změnami a snižování produkce skleníkových plynů je zmiňován ve všech materiálech týkajících se SZP a její budoucí podoby. EU se snaží být leaderem v „boji“ s klimatickými změnami a přijala proto i strategii EU 20-20-20. Jejím cíli jsou snížení emisí skleníkových plynů o 20 % k roku 2020 v porovnání s hodnotami roku 1990, výroba 20 % energie z obnovitelných zdrojů a omezení spotřeby energie o 20 %. (Evropská komise, 2012d)

V současnosti se EU podílí na světové produkci skleníkových plynů zhruba 15 % a její podíl bude dále klesat, zejména s ohledem na hospodářský růst Číny (která již dnes produkuje cca 25 % emisí) a dalších rozvojových zemí. Vzhledem k postoji ostatních států k závazkům snižování produkce skleníkových plynů a dosavadním výsledkům „klimatických vyjednávání“ vyvstává otázka po smyslu závazků EU snižovat produkci skleníkových plynů. (Ekolist, 2011)

Je také nutné si uvědomit, že podíl emisí skleníkových plynů produkovaných v zemích EU se může snižovat, případně i klesat absolutně, ale tento pokles je vyrovnáván, ne-li převýšen, emisemi skleníkových plynů vznikajícími produkcí zboží, jehož výroba se přesouvá z EU do rozvojových zemí a následně je toto zboží dováženo do Evropské unie.

4.3.3 Podpora biopaliv, nenaplněné naděje, nový problém

S klimatickými změnami je úzce spojena podpora biopaliv. Biopaliva měla pomoci řešit kromě změn klimatu a emisí skleníkových plynů také rostoucí ceny energií, závislost EU na importu energetických surovin a měla přispět ke zvýšení příjmů a zaměstnanosti ve venkovských oblastech. Biopaliva měla mít pozitivní přínosy i pro rozvojové země. Stejně jako v EU mělo pěstování biopaliv skrze zaměstnanost a vyšší příjmy pozitivně působit na omezování chudoby.

Nicméně naděje vkládané do biopaliv se zatím nenaplnily. Hrozí, že naopak přispějí k prohloubení dosavadních problémů a způsobí další ohrožení potravinové bezpečnosti a vyvolání potravinové krize. Přínos biopaliv v rámci „boje“ proti klimatickým

změnám je zpochybňován a v poslední době se v EU vedou debaty, jak lépe zohlednit vliv biopaliv na životní prostředí, potažmo globální oteplování.

Energetická návratnost biopaliv pěstovaných v EU je nejistá, v některých případech jsou biopaliva energeticky nevýhodná. Biopaliva také představují nebezpečí snižování úrodnosti zemědělské půdy nebo vytěsňování potravinářských (krmných) plodin. V rozvojových zemích způsobují škody na životním prostředí (například zakládání plantáží), čímž se problém pouze přesouvá ze států EU do třetích zemí.

Evropská komise si je problémů s biopalivy vědoma a snaží se na ně reagovat. Příkladem je Návrh Komise z října 2012 na přehodnocení legislativy týkající se využívání biopaliv kvůli možnému vlivu na zvyšování cen potravin, nepřímé změny využití krajiny (ILUC)⁴⁵ a intenzifikaci zemědělství, která v konečném důsledku produkci skleníkových plynů zvýší. Komise navrhuje, aby biopaliva vyráběná z potravinářských plodin pokrývala nejvýše polovinu z požadovaného 10% podílu na palivech používaných v dopravě. Proti návrhu se staví společnosti vyrábějící biopaliva, které argumentují investicemi, které uskutečnili na základě současné evropské legislativy⁴⁶. Cílem návrhu je větší zaměření na biopaliva „druhé generace“ vyráběná z nepotravinářských plodin a z odpadů.

4.4 Obchodní politiky se zaměřením na zemědělské komodity

4.4.1 Význam obchodu rozvojových zemí s EU

Mezinárodní vyjednávání o obchodu

Obchodní a zemědělská politika určována na úrovni EU...rozvojová na úrovni EU i členských států.

Na mezinárodní úrovni jde o pokračující kolo vyjednávání z Dauhá v rámci WTO. Mezi hlavní sporné otázky patří právě zemědělství.

Z ekonomického hlediska je pro rozvojové země důležitější exportovat do EU než pro státy EU vyvážet do rozvojových zemí. (RŮZNÝ PODÍL ZEMĚDĚLSKÝCH KOMODIT NACELKOVÉM VÝVOZU)

---

⁴⁵ Indirect land-use changes

⁴⁶ Směrnice o obnovitelných zdrojích energie (Renewable Energy Directive, RED)

Evropská unie má jako celek největší podíl na světovém zemědělském obchodu (Evropská komise, 2012b)

Význam/objem obchodu mezi EU a rozvojovými zeměmi ??? ...ROZEPSAT

Pokles importu z ACP do EU ze 7 % na 3 % - **ZDROJ !!!**

AGRITRADE

Samotná hodnota zemědělského vývozu však neříká nic o dopadech, ať již pozitivních či negativních, na venkovské obyvatelstvo, drobné zemědělce nebo pracovníky v zemědělství. Rozepsat

Nevyváženost – pro rozvojové země je zemědělský vývoz z hlediska důležitější než pro EU do export do rozvojových zemí. ROZEPSAT + NĚJAKÁ DATA

FAO – tabulka s výkyvy cen ???

Tabulka – zemědělský obchod ???

Podle studie OECD získají rozvojové země více z rušení cel na nezemědělské produkty. ZDROJ ???

4.4.2 Vyjednávání ve WTO – Doha Development Round

UNCTAD ???

Special and Differential Treatment

- zvláštní ustanovení pro rozvojové země (klasifikace rozvojových zemí podle WTO ???)
- nižší nároky na RZ
- možnost postupného zavádění dohodnutých opatření

GATT – Uruguayské kolo vyjednávání –od 1986

WTO – Agreement on Agriculture 1995 (Dohoda o zemědělství)

- Dohoda o zemědělství
- Otevření trhu se zemědělskými výrobky v členských státech WTO – větší konkurenční tlak – zejména pro domácí producenty v RZ
- Snížení úrovně domácí podpory
- Snížení exportních dotací
- Pro LDC „zvláštní zacházení“ – delší lhůty na zavádění opatření

Vyjednávání v rámci WTO – otázka budoucnosti Doha Development Round – vyjednávání nepostupuje (DOHLEDAT NĚJAKÉ ZDROJE !!!)

Prosinec 2013, Bali – ministerské zasedání

- postoj jednotlivých zemí?
- G 33 – skupina rozvojových zemí koordinující svůj postup při vyjednávání o mezinárodním obchodu
- některé rozvojové země chtějí flexibilnější podmínky pro své programy (politiky) podpory zemědělství ...

4.4.3 Celní režimy:

Most Favoured Nations (Doložka nejvyšších výhod) představuje základní úroveň obchodních vztahů mezi členskými státy WTO, zásada nediskriminace (všem členům WTO je poskytováno stejné zacházení) je jedním ze základních principů fungování WTO, tato zásada má několik základních výjimek: preferenční přístup pro rozvojové země, regionální zóny volného obchodu, celní unie⁴⁷

GSP – Generalized System of Preferences (Systém všeobecných preferencí) – malé výhody pro rozvojové státy. V EU v kompetenci DG Trade GSP⁴⁸ – výjimka ze systému MFN, díky které mohou rozvojové země vyvážet do rozvinutých států za výhodnějších celních podmínek, přičemž snížení cel je nerekiproční KRITIKA GSP – NA ČEM SE ZAKLÁDÁ ??? – některé rozvojové země měly z GSP větší prospěch než jiné, cla nebyla snížena pro položky, které měly pro rozvojové země největší exportní význam. GSP+ (Special Incentives for Sustainable Development and Good Governance) - pro „zranitelné státy“ – napadáno, že neodpovídá pravidlům WTO a porušuje princip MFN

*EBA – Everything but Arms*⁴⁹ („Vše kromě zbraní“) od roku 2001, iniciativa EU pro LDCs, duty free, quota free, výjimkou byla přechodná období pro banány (2006), rýži (2009) s cukr (2009). Spadá pod GSP a v současnosti pro 49 států, v roce 2011 dosáhl

---

⁴⁷ <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zakladni-informace-k-wto-a-dda-7186.html> PROZATÍMNÍ - ORIGINÁLNÍ ODKAZ WTO

⁴⁸ Kromě EU, poskytuje preferenční přístup na své trhy 12 států. (UNCTAD, 2012) <http://unctad.org/en/Pages/DITC/GSP/About-GSP.aspx> - SMAZAT ODKAZ

⁴⁹ Obdobná iniciativa USA – AGOA (African Growth and Opportunity Act) – preferenční přístup rozvojových zemí.

import do EU v rámci EBA 10,5 mld. EUR⁵⁰, ZKONTROLOVAT, DO KDY PLATILY VÝJIMKY – KRITIKA ??? NUTNOST PROKAZOVÁNÍ PŮVODU ZBOŽÍ V ROZVOJOVÉ ZEMI – Pravidla původu (Rules of Origin)

Cotonou Agreement - pro ACP, jednostranné zvýhodnění pro země ACP Smlouvy z Lomé a Cotonou odporují dohodám WTO/GATT o nediskriminaci – článek 24 EPAs – mají nahradit dohody z Cotonou, které neodpovídají pravidlům WTO, EPA jsou reciproční, podle EU je cílem podpora regionální integrace států ACP, jednání zahájena v roce 2002 a původně měla být ukončena v roce 2007, zatím EPAs uzavřena jenom s regionem Karibiku (CARIFORUM), EPAs kritizovány nevládními organizacemi a rozvojovými státy jako nespravedlivé a dohody vyjednávány pod nátlakem EU; pro státy LDCs, které mají přístup na trhy EU skrze EBA je uzavírání EPAs zbytečné (ZDROJ ???) VYJMENOVAT STÁTY, KTERÉ JSOU ZÁROVEŇ AKT A EBA ...

v Cotonou Agreement – **článek 12 k PCD** iEPAs – interim Economic Partnership Agreements – prozatímní dohody, od 1.1. 2008 – uzavřeny jen s některými státy, podobné EPAs

Kontroverzní vnímání EPAs Rozvojové země by neměly být do uzavírání smluv nuceny ze strany EU. Zejména do iEPAs, prioritu by mělo mít uzavírání smluv mezi jednotlivými regiony a EU. Uzavírání iEPAs s jednotlivými odporuje záměru EU podporovat skrze EPAs regionální integraci. EPAs by měly vyhovovat dohodám uzavíraným v rámci WTO/GATT. Liberalizace a otevírání trhu rozvojových zemí by mělo být vázáno spíše na dosažení určité úrovně „rozvojových ukazatelů“ než na pevně stanové období. Smlouvy by měly být uzavírány až po vyřešení kontroverzních témat v rámci jednotlivých regionálních uskupení. RZ nemají dostatečné kapacity (odborníky) pro rovnoprávné vyjednávání s EU. (Hardus, 2010).

Preferenční režimy pro rozvojové země mohou mít také negativní dopady. Například udržování nekonkurenceschopné produkce nebo nerovnou soutěž mezi jednotlivými rozvojovými zeměmi

V případě preferenčních režimů a případné liberalizace je nutné také vzít v úvahu, že v současnosti žije většina chudého venkovského obyvatelstva mimo země LDC.

Kritika preferenčních režimů: nedostatečně využívány, omezující pravidla původu, restriktivní podmínky, často dochází ke změnám, poškozují vzájemný obchod mezi RZ, země se kvůli nim specializují na plodiny/komodity pro které nemají komparativní výhody, nemají vliv (případně) omezený na hospodářský růst, brzdí reformy, odporují principům WTO o nediskriminaci. V rámci EPAs by měla být klauzule o potravinové bezpečnosti.

---

⁵⁰ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_150983.pdf (PŘEHLED STÁTŮ)

4.4.4 Liberalizace mezinárodního obchodu

Dopady se liší podle zapojení zemí do mezinárodního obchodu, důležitosti zemědělství pro ekonomiku dané země, má-li země preferenční přístup na trh EU (Matthews, 2005). Není výhodná pro všechny rozvojové státy, neboť vede k erozi preferencí, která ohrožuje méně konkurenceschopné rozvojové země a jejich producenty. Liberalizací obchodu by rozvojové země ztratily část příjmů z celních výnosů, na druhou stranu by byly omezeny daňové úniky způsobené nelegálním obchodem.

Možným důsledkem liberalizace je větší orientace zemědělství na export a pěstování tržních plodin místo potravin a tím ohrožení potravinové bezpečnosti. EU by měla podporovat liberalizaci trhu se zemědělskými komoditami, ale zároveň nastavit ochranná opatření pro případy výrazných změn cen komodit na mezinárodních trzích (Matthews, 2005), měla by také podporovat stabilní trh se zemědělskými produkty, který by zvládal geografické a časové výkyvy v produkci (Zahrnt, 2011, str. 7)

Podle indexu FAO - Aggregate Distortion Coeficient se pokřivení mezinárodního obchodu postupně zmenšuje. V roce 1986 činila hodnota koeficientu 0,97, v roce 2007 pak 0,74. Výrazně se pokřivení trhu začalo snižovat v důsledku uzavření Urugayského kola.

4.4.5 Eroze preferencí

Obavy rozvojových zemí (především afrických) z eroze preferencí je podle Matthewse (2011) možno rozdělit do tří základních forem. (i) *Rozšíření preferenčních přístupů pro více zemí*, pro země, které měly dosud preferenční přístup se zvýší konkurence a hodnota preferencí tak klesne. (ii) *Snižování celních sazeb MFN na základě dohod v rámci WTO*. Rozvojové země mohou ze snižování cel těžit na trzích, kde dosud neměly preferenční přístup, naopak na trzích s preferenčním přístupem (EU) ztratí konkurenční výhodu vůči dalším zemím. (iii) *Změna podpůrných mechanismů pro tržní ceny v rámci SZP* a následný pokles cen na vnitřním trhu EU. Tyto změny se týkaly například obilovin, hovězího masa či mléčných výrobků.

4.4.6 Celní eskalace

Se vzrůstající mírou zpracování rostou také dovozní cla. Tento princip vede ke znevýhodňování dovozů zboží s vyšší přidanou hodnotou. Celní eskalace postihuje

zejména zemědělský vývoz rozvojových zemí. Odstranění celní eskalace by mohlo zvýšit export zpracovaného zboží a s tím spojený nárůst investic a kapitálu v rozvojových zemích a omezit závislost na exportu primárních komodit. Celní eskalace se však týkají i rozvinutých zemí

Problém celních eskalací byl řešen v už rámci Urugayského kola. Po plném zavedení všech opatření na snižování cel tento problém pro řadu komodit přetrvával⁵¹ a zůstal tedy i součástí vyjednávacího kola z Dauhá⁵².

Kromě dovozních cel existují také vývozní cla, která umožňují ovlivňovat vývoz, například vyšší zdanění primárních surovin, nižší u produktů s vyšší přidanou hodnotou (míra zpracování). Zrušení export taxes není vyžadováno dohodami WTO

4.5 Rozvojové politiky

Rozvojové politiky je pro potřeby analýzy možno rozdělit na rozvojovou spolupráci (podrobněji viz kapitola o rozvojové spolupráci v zemědělství) a humanitární pomoci, do které spadá i **potravinová pomoc**. S potravinovou pomocí rozvojovým zemím je spojena obava, zda se nejedná o podporu zemědělců ve vyspělých státech (dumping) a zda nepoškozují producenty v rozvojových zemích. Například zemědělce z oblastí, které nebyly postiženy neúrodou nebo přírodní katastrofou. Nebezpečím je též možnost vytváření závislosti na zahraniční pomoci. (Matthews, 2005)

Nicméně z porovnání s USA a jejich vázanou formou poskytování potravinové pomoci, jejíž součástí je povinný výkup od producentů v USA, využívání dopravních společností z USA a následná nutnost monetizace potravinové pomoci nevládními organizacemi (The Guardian, 2013b) vychází potravinová pomoc EU příznivě.

51

http://www.fao.org/fileadmin/templates/loge/Speeches_and_statements/BackgroundPapers/Tariff_escalation_-_Sharma_-_Jan_2006b.pdf (DÁT TO ZDROJŮ)

⁵² <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/6034/2/cp08wa01.pdf> (DÁT DO ZDROJŮ)

4.6 Politiky rozvojových zemí týkající se obchodu a zemědělství

Politiky vlád rozvojových zemí je možno rozdělit na dvě základní témata. Na vládní podporu zemědělství a vládní politiky týkající se mezinárodního obchodu. Vlády rozvojových zemí by neměly znevýhodňovat sektor zemědělství, například příliš vysokým zdaněním nebo vývozními cly, ale naopak investovat do rozvoje zemědělství. V minulosti vlády rozvojových zemí v důsledku programů strukturálních přizpůsobení podporu zemědělství výrazně omezovaly. Jak však dokládá studie OECD vhodné vládní podpory mají významný pozitivní vliv na odstraňování chudoby.

Rozvojové země by měly pracovat na podpoře vzájemného obchodu, odstraňovat byrokracii a rozvíjet fungující intergrační uskupení. Problémem však je, že rozvojové země jsou často součástí několika překrývajících se uskupení a celních unií, které však nemohou fungovat paralelně (Matthews, 2005 ,str. 41)

Rozvojové země mají také rozdílné postoje při vyjednávání na půdě WTO. Významní exportéři mají jiné zájmy než státy s méně konkurenceschopným zemědělstvím nebo čistí importéři potravin. Ekonomicky silnější země usilují o vyjmutí zemědělských programů rozvojových zemí z limitů podpor⁵³, aby mohly podobně jako rozvinuté státy podporovat své zemědělce. V konečném důsledku tak mohou politiky některých ekonomicky silnějších rozvojových zemí poškozovat producenty v méně rozvinutých zemích.

G-33 sdružení rozvojových zemí, které koordinují své vyjednávání v oblasti obchodu na úrovni WTO. V současnosti zahrnuje 46 členských států WTO. Hlavním cílem zemí je větší flexibilita pro rozvojové země při podpoře zemědělského sektoru (omezené otevření zemědělského trhu, podpora místních producentů) (WTO, 2013)

Rozdílné postoje významných exportérů zemědělských komodit mezi rozvojovými zeměmi (např. Brazílie, Thajsko) a skupinou CAIRNS, která naopak prosazuje liberalizaci zemědělského obchodu.

Kromě G 33 a CAIRNS existuje řada dalších zájmových sdružení zemí v rámci vyjednávacího kola z Dauhá, přičemž řada rozvojových zemí je součástí několika skupin.

---

⁵³ <http://ictsd.org/i/news/bridgesweekly/162239/>

5 Možné dopady reformované SZP na rozvojové země

Navrhované změny SZP mohou díky přesměrování části dotací do „nových“ členských států přispět k mírnému snížení produkčního potenciálu evropského zemědělství. Důvodem je nižší efektivita zemědělství v „nových“ členských státech a hospodaření v méně příhodných oblastech. Dalším důvodem bude pravděpodobně také snížené výrobní kapacity díky požadavku na „ozelenění“ (greening) produkce. Toto opatření znamená například: (i) požadavek na zachování trvalých travních porostů (TTP), (ii) vyjmutí 7 % obdělávací plochy mimo TTP z produkce nebo (iii) požadavek na diverzifikaci plodin pěstovaných jedním zemědělským podnikem s výjimkami pro drobné farmáře. V současném vyjednávání o reformě SZP patří požadavek na „ozeleňování“ mezi hlavní sporné body mezi Komisí na jedné straně a členskými státy a Evropským parlamentem. Je tedy možné, že v důsledku tlaku Rady a Parlamentu budou nakonec dopady „ozeleňování“ na produkci minimální.

Na druhou stranu jsou zde i faktory, které mohou přispět ke zvýšení produkčního potenciálu. Například zachování možnosti vázané pomoci i exportních dotací, odstranění cukerných a mléčných kvót (které mohou vést ke zvýšení produkce) nebo větší důraz na inovace skrze Evropské partnerství pro inovace. Dopady ukončení cukerných kvót závisí na vývoji světových cen cukru. Navýšení produkce je možné očekávat v případě vyšších cen. Ukončení produkčních kvót na mléko povede pouze k omezenému růstu produkce a s tím minimálním dopadem na světové trhy. Pokles evropské produkce je pravděpodobný v případě rýže neboť v důsledku požadavku na ozelenění dojde k poklesu výměry orné půdy využívané pro pěstování rýže a k poklesu produkce. Díky tomu by se měl zvýšit dovoz kvalitnější produkce ze zemí jako jsou Indie, Pákistán nebo USA. U bavlny dojde nejspíše k poklesu produkce následkem mírného snížení podpor vázaných na plochu⁵⁴ ve Španělsku a Řecku obsažených v legislativních návrzích Komise (Matthews, 2011) Nejasná je situace u výroby biopaliv, kde Komise navrhuje snížení podílu biopaliv „první generace“ přidávaných do pohonných hmot.

Zachování vázaných plateb, a exportních dotací spolu s odstraněním produkčních kvót představuje potenciál zvýšení zemědělské výroby v EU, nicméně v důsledku přesunu financí do méně produktivních oblastí a většímu zaměření environmentální opatření dojde spíše k poklesu produkce (Matthews, 2011).

---

⁵⁴ Ve Španělsku budou platby sníženy ze 1400 EUR/ha na 1292,66 EUR/ha , v Řecku ze 805,60 EUR/ha na 764,35 EUR/ha.

Závěr

Cílem práce byla analýza koherence mezi rozvojovou a zemědělskou politikou Evropské unie a potvrzení nebo vyvrácení předpokladu, že Společná zemědělská politika má negativní sociální, ekonomické a environmentální dopady na rozvojové země.

Se zkoumáním koherence zemědělské politiky je spojena řada překážek, neboť téma PCD je velmi obsáhlé, těžko objektivně měřitelné a zájmy jednotlivých aktérů příliš protichůdné. Rozvojové země jsou stále rozdílnější a jsou tedy i různě ovlivňovány SZP Evropské unie. Dopady závisí na řadě faktorů. Zda je země čistým vývozcem či dovozcem, zda má preferenční přístup na trh EU, jaká je struktura zemědělské produkce, jaký je podíl zemědělství na HDP či zaměstnanosti a pod. Je tedy vhodnější posuzovat jednotlivé komodity a země. Při zkoumání PCD je třeba mít také na zřeteli, že kromě zemědělské a obchodní politiky ovlivňuje rozvojové země řada dalších politik. Například migrační, rybářská, environmentální, finanční či bezpečnostní. Vzhledem k výše popsané komplexnosti PCD je nezbytné aby každá „rozvojová“ země sama analyzovala potenciální dopady evropské zemědělské politiky na své obyvatelstvo, hospodářství a životní prostředí.

Ačkoli koherence zemědělské a rozvojové politiky EU nepatří mezi zásadní problémy řešené v rámci reformy SZP došlo v posledních dvaceti letech k výraznému omezení negativních vlivů SZP na rozvojové země. Například oprávněně kritizované exportní dotace byly výrazně omezeny a většina podpor byla odpojována od produkce. Tyto změny SZP vycházely jednak z vnitřních potřeb EU, pro kterou byl stav SZP na přelomu 80. a 90. let politicky a zejména finančně neúnosný, a jednak byly reakcí na kritiku mezinárodního společenství. Reformy provedené na začátku 90. let také umožnily uzavření mezinárodních dohod v rámci GATT později WTO, (Urugayské kolo vyjednávání a Dohoda o zemědělství).

Oproti minulým radikálním reformám jsou v současnosti navrhované změny SZP spíše revizí než reformou, která by významným způsobem SZP modernizovala. Jde spíše o dílčí úpravy vycházející z požadavků jednotlivých zainteresovaných stran. Původní ambicí Komise sice byla zásadní reforma Společné zemědělské politiky, která by vedla k omezení přímých dotací farmářům a většímu důrazu na ochranu životního prostředí, v důsledku složitých jednání mezi Komisí, Radou a Parlamentem však k žádným výraznějším změnám nedojde a výsledkem bude spíše zamezení snahám o odstranění v minulosti dosažených reform.

Současné vyjednávání budoucí podoby SZP je výrazně ovlivněno institucionální změnou plynoucí z přijetí Lisabonské smlouvy. Při schvalování zemědělské politiky je nyní v důsledku nově zavedené spolurozhodovací pravomoci nutný souhlas Evropského parlamentu. Spolurozhodovací pravomoc Evropského parlamentu je obecně vnímána jako posun v demokratizaci rozhodovacích procesů na úrovni EU. Nicméně EP společně s členskými státy odmítl jakoukoli výraznější změnu SZP navrhovanou Evropskou komisí a zablokoval tak možnost přijetí reformních opatření.

V počátečních úvahách Komise o budoucí SZP bylo například zrušení kritizovaných exportních dotací. EU se ostatně už v roce 2005 zavázala ke zrušení exportních dotací do roku 2013. Přestože exportní dotace představují jen marginální část prostředků vynakládaných na SZP, jejich úplné zrušení by představovalo významný vstřícný krok, byť převážně symbolického charakteru. V Legislativním návrhu Komise však datum ukončení exportních dotací stanoveno nebylo a nebylo navrženo ani postupné rušení vázaných plateb. Obě tato opatření přitom přispívají k pokřívání světového trhu se zemědělskými komoditami a odporují tak závazku prosazování koherence politik pro rozvoj.

Pozitivním jevem navrhovaných „reform“ je naopak větší zaměření na ochranu životního prostředí, vyrovnávání rozdílů v platbách mezi členskými státy a snaha o lepší zacílení příjemců dotací. Skutečná podoba však SZP stále není jasná a dohoda mezi Evropským parlamentem, Komisí a členskými státy není uzavřená. Pravděpodobně nebude uzavřena ani k plánovanému datu v červnu 2013, tedy na konci irského předsednictví. Nicméně v konečném důsledku je možné očekávat mírné snížení produkčního potenciálu evropského zemědělství, což může znamenat lepší podmínky pro uplatnění rozvojových zemí na mezinárodním trhu.

Součástí debat o SZP byla také možnost úplného, byť postupného, zrušení zemědělské politiky. Kompletní zrušení SZP by sice v současnosti nebylo vhodné, některé její proklamované cíle (zdůvodnění existence) by však mohly nahradit ostatní stávající politiky. Například cíl zajistit pro všechny obyvatele EU kvalitní potraviny za přijatelnou cenu by při zrušení dotací a případném zvýšení cen potravin mohla nahradit sociální politika jednotlivých států. Stejně tak cíl zajištění odpovídajících příjmů pracujícím zaměstnaným v zemědělství, by mohl být řešen pomocí sociálních politik a nikoli přímými platbami na plochu, jejichž efektivita je značně problematická.

Dopady úplného zrušení dotací evropským zemědělcům ale nejsou jednoznačné. Na jedné straně by se zrušením dotací částečně odstranil problém deformace cen zemědělských komodit a potravin způsobovaný financemi z veřejných prostředků.

S ohledem na volatilitu světového trhu, například v letech 2006 až 2008 a 2010 až 2011, ale nehraje pokřivení světových cen způsobených SZP zásadní roli.

Na druhé straně dotace zemědělcům poskytují i jiné vyspělé státy (např. USA, Japonsko, Jižní Korea) a ve stále větší míře i ekonomicky silnější rozvojové země (např. Čína či Brazílie). Pokud by EU jednostranně zrušila dotace svým farmářům, jejichž příjmy jsou do velké míry dotacemi tvořeny, a v ostatních zemích by podpory zůstaly zachovány, byli evropští zemědělci znevýhodněni a konkurenčnímu tlaku by odolaly jen největší zemědělské a potravinářské podniky.

Pro prosazování PCD neexistuje žádné jednoduché a univerzální řešení. Ale jedná se o neustálý proces, při kterém jsou průběžně vyhodnocovány dopady jednotlivých politik. Evropská unie má dostatek „nástrojů“ pro zlepšování PCD, které však nejsou plně využívány. Chybí kapacity v jednotlivých institucích a větší politická vůle pro prosazování PCD. Pro efektivnější naplňování koherence je nutné důsledné využívání stávajících „impact assessment“ hodnotících dopady na rozvojové země při vytváření politik. Z opatření navrhovaných nevládními organizacemi a mezinárodními institucemi by bylo vhodné ustavení funkce Ombudsmana EU pro PCD a zejména zavedení oficiálního mechanismu pro podávání stížností. Rozvojové země by měly mít možnost si stěžovat na možné negativní dopady SZP (a jiných souvisejících politik) například výše zmíněnému ombudsmanovi pro PCD nebo skrze Evropskou službu pro vnější činnost⁵⁵.

Hlavním problémem do budoucna spojeným s koherencí mezi Společnou zemědělskou politikou a rozvojovou spoluprací je zajištění potravinové bezpečnosti v celosvětovém měřítku. Spíše než na podporu zvyšování produkce v EU by měly finanční prostředky směřovat do států s nízkou efektivitou a produktivitou zemědělství. Zejména států, které jsou v současnosti čistými dovozci potravin, ale mají potenciál pro zvyšování vlastní zemědělské produkce.

Co se týká samotné Společné zemědělské politiky, stále zůstává nevyřešena otázka, zda je možné vytvořit jednotnou efektivní zemědělskou politiku pro celou Evropskou unii za tak rozdílných přírodních, ekonomických, sociálních podmínek.

Na závěr je nutno přiznat, že téma koherence rozvojové a zemědělské politiky, tak jak bylo pojato, je pro diplomovou práci příliš rozsáhlé a komplexní. Konečný výsledek práce tedy je spíše teoretický a pro hlubší analýzu koherence bude nutné zásadnější využití statistických dat.

---

⁵⁵ European External Action Service (EEAS).

Conclusion

Since beginning of 90s coherence has become a subject of debates about development aid and given the current economic crisis and lack of financing in developed countries PCD aid effectiveness gain importance. In the EU Policy Coherence for Development was introduced in the Treaty of Maastricht (effective since 1993) and later strengthened in the „Lisbon Treaty“ (effective since 2009) in the Article 21 of the Treaty on European Union and in the Article 208 of the Treaty on the Functioning of the European Union.

In 2005 EU introduced concept of Policy Coherence for Development with 12 priority areas, which was followed by Policy Coherence for Development Work Programme 2010-2013 with five broader priority areas. PCD was also included in European Consensus on Development includes PCD from 2005. „Agenda for Change“ mentions PCD too.

In last years there has been a new emphasis on agricultural development in developing countries, because investment to agriculture are effective way how to reduce poverty. Alleviating hunger and poverty is also target of the first Millennium Development Goal.

Importance of European development cooperation in future will presumably decline. There are reasons for this assumption: (iii) economic growth of developing countries, (iii) development cooperation of China and others (so called South-South cooperation), (iv) limited finance for development cooperation in developed countries and (v) activities of private donors (foundations)

Originally CAP was created to support agricultural production and incomes of farmers. The CAP was so successful that in two decades there was opposite problem with agricultural production. In 80s/90s there were massive agricultural surpluses which had to be stocked, disposed of or exported. European export had to be subsidized, so EU had been criticised for distorting world markets and harming developing countries and their farmers especially. Domestic critic was based on indefensibly high costs of CAP and its share on EU budget.

CAP has changed significantly since 1992 reforms. Export subsidies has been diminished, direct payments has been de-coupled from production and some greening measures has been introduced. These changes enabled also conclusion of the Uruguay development round and ratification of the Agreement on Agriculture. as a consequence of Uruguay Round of negotiation aggregate trade distortion coefficient had fallen from 0,96 in 1986 to 0,74 in 2007.

Nowadays CAP is still criticised as expensive (in MFF 2007 – 2013 for almost 40% of annual EU budget), unjust (recipients of payments are big farms, farmers from old member states have higher support than farmers from new member states), inefficient/ineffective and harming the environment.

Current CAP reform/revision is influenced by new institutional framework as the European Parliament gains more authority in decision-making process. European Parliament co-decision is more political than that of EC and is more influenced by agrarian lobby. European Commission against EP and most of member states about the scope of reform.

In the Commission's Legal proposal a final date for the ending of export subsidies was not set and coupled payments will not be phased out. Ending of these measures would contribute to removing of remaining distortion effect of CAP to world markets. But given the volatility of world market prices, for instance in 2006 – 2008 and 2010 - 2011, the distortion effect of the CAP is rather minor.

There are some justification for sustaining CAP. But it is questionable if they are really relevant. CAP should ensure (i) food security (national, european, worldwide), (ii) farmers' incomes, (iii) landscape protection and (iv) environmental protection. The most important argument is ensuring food security. But it is false for at least two reasons. First, food security of the EU is not threatened. Second, EU already virtually uses 35 mil. hectares abroad. Of what more than 50% was used for soya production mainly for feedstock production. So there is no possibility for EU to „feed the world“.

Policy domains which affect PCD can be divided basically into five groups: (i) domestic agricultural policy (in the case of EU the CAP), (ii) domestic non-agricultural policies, (iii) trade policy, (iv) development cooperation policy and (v) developing country policies concerning trade and agriculture.

Currently there are enough instruments for PCD, but they are not fully used. For many reasons. Lack of political support and insufficient staff can be named. For tracking of the PCD process PCD reports have been published by EC every two years. PCD of the EU is also evaluated in OECD/DAC Peer Reviews. Other means of PCD evaluation are case studies and set of indicators. Even with all these tools impact assessment of european policies on developing countries is difficult.

Developing countries are not homogenous group, so the impacts vary significantly. Developing countries can be divided into three basic groups: (i) exporters with preferential access to european market, (ii) exporters without preferential access and (iii) net-foodimporting countries. Besides differences among countries there are also differences within states. Impacts differ between producers and consumers or between rural population, which makes living from agriculture, and for instance urban poor.

Impacts also depend on commodity. Whether the commodity is produced only in developing countries or also in developed (industrial) countries. Given all these differences among stakeholders (both from developed and developing countries) concerned with the CAP it is not possible to create CAP which will be favourable for all.

Trade liberalization also is not favourable for all countries. There is a problem with preference erosion, which could harm LDCs. But it has to be noted, that majority of rural poor does not live in LDCs. So preferential trade regimes for LDCs do not help to alleviate their poverty.

So it is also up to individual developing country to assess possible effects of the CAP on its economy. In the case of negative impact of European policies on developing country, these should have possibility of official complaint mechanism. For example through EEAS representation or PCD Ombudsman.

Consequences of reformed CAP are still unclear but partial shift of direct payments to new member states and convergence of payments among member states could have possible impact on lower productive potential of European agriculture. As well as lowering of payment on area for cotton. Other reason can be requirement on „greening“. But the case of „greening“ is yet to be solved, since „greening“ component of direct payments is one of the remaining problematic points in the reform debate. On the other hand termination of production quota on sugar and milk could on specific circumstances lead to higher production. But global production potential of European agriculture will probably lower.

The key issue of PCD for future is ensuring global food security. Food security should be achieved by increase in agricultural effectiveness and productivity in developing countries. Especially in net-food importing countries. But not primarily by increase in agricultural production in the EU.

Shrnutí

Práce se zabývá koherencí rozvojové a zemědělské politiky EU a možnými dopady nekoherence na rozvojové země.

První kapitola se zkoumá koncept koherence pro rozvoj (Policy Coherence for Development, PCD). Zejména, jak je k PCD přistupováno na úrovni Evropské unie. V této části je také stručně nastíněn problém hodnocení PCD a volba vhodných indikátorů, kterými by bylo možno objektivně stanovit míru koherence a případný posun při naplňování závazků týkajících se PCD. V rámci kapitoly jsou také zkoumány faktory, které napomáhají nebo naopak brání prosazování PCD.

Druhá kapitola krátce popisuje rozvojovou politiku EU. Vysvětluje význam zemědělství pro rozvojové země a pozitivní efekty na snižování chudoby v případě významné podpory rozvoje zemědělství jak ze strany donorů tak i vlád jednotlivých rozvojových zemí. Možný kladný vliv vládních politik rozvojových zemí na zemědělství je podrobněji popsán v kapitole *Analýza koherence zemědělské a rozvojové politiky EU*.

Ve třetí kapitole je stručně popsán vznik a historický vývoj Společné zemědělské politiky EU, její současná podoba a možný vývoj v budoucnosti. Kapitola shrnuje kritiku SZP a hodnotí argumenty pro zachování zemědělské politiky. Zvláštní pozornost je věnována reformě SZP.

Čtvrtá kapitola zkoumá koherenci rozvojové a zemědělské politiky a jejich dopady na rozvojové země. Analýza je rozdělena do pěti částí podle jednotlivých skupin politik, které se týkají koherence zemědělských a rozvojových politik rozvinutých a rozvojových zemí. Přestože hlavním tématem práce jsou rozvojová a zejména zemědělská politika EU jsou součástí kapitoly i nezemědělské politiky, které jsou s výše zmíněnými úzce provázané, především obchodní politiky EU zaměřující se na zemědělské komodity. Kromě vlivu EU je nutné také zmínit vládní politiky rozvojových států, které přímo ovlivňují stav zemědělství v daných zemích.

Pátá kapitola se zabývá koherencí na příkladech některých významných zemědělských komodit a vybraných rozvojových zemí. V kapitole jsou také nastíněny možné budoucí dopady reformované Společné zemědělské politiky na mezinárodní zemědělský obchod a zemědělských sektor rozvojových zemí

Klíčová slova: Společná zemědělská politika, koherence politik, rozvojová pomoc, rozvojová spolupráce, Evropská unie

Summary

This thesis aims on Policy Coherence for Development in the case of Common Agricultural Policy (CAP) of the European union and its impacts on developing countries. The main assumption of the thesis is that the CAP significantly harms developing countries, so the main purpose of the thesis is to analyse if it is true and to which extent and what can be done to mitigate these negative impacts of the CAP.

First part of the thesis describes Policy Coherence for Development concept and how it is applied by the EU. It also deals with possible measures which could strenghten PCD on the EU level. This part also examines possibilities for creating indicators and measuring PCD.

Second part shortly describes development cooperation policies of the EU. Special attention is given to agricultural development cooperation and its importance for developing countries. Second chapter also deals with future development cooperation of the EU and its importance with regard to changing „landscape“ of international development.

Third part is focused on the Common Agricultural Policy of the EU, its development and previous reforms. It describes reasons why the CAP was created and how it has evolved over the years. This section also includes summation of critic against CAP. Particular attention is paid to current reform process.

Fourth part analyses coherence between european agricultural and development policies and their impacts on developing countries. The analysis is divided into five parts according to groups of politics, which are related to agriculture. Such as agriculture policy or trade policy of the EU or trade and agriclutural policies of developing countries governments.

And final *fifth part* describes impacts of the EU's CAP on developing countries and how these impacts could change after 2013 with reformed/revised CAP.

Keywords: Common Agricultural Policy, Policy Coherence, Development Aid, Development Assistance, European Union

Seznam použité literatury

Baldwin, R., Wyplosz, Ch, 2008: *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada, 2008

Barry, F., King, M., Matthews, A., 2010: *Policy Coherence for Development: Five Challenges*. [online]. IIS Dostupné z:

<http://www.tcd.ie/iis/documents/discussion/pdfs/iisdp335.pdf>

Bureau, J.C., Witzke, H.P. 2010: *The Single Payment Scheme After 2013: New Approach - New Targets*. [online]. © European Parliament, Brussels, 2010. Dostupné z:

<http://www.europarl.europa.eu/studies>

Carbone, M., 2008: Mission Impossible: the European Union and Policy Coherence for Development, *Journal of European Integration*, 30:3, 323-342. [online]. Dostupné z:

<http://dx.doi.org/10.1080/07036330802144992>

Clasper, J., Thurston J., 2010: *Does the CAP fit, Budget reform, the Common Agricultural Policy and the conflicting views of EU member states*. [online]. Dostupné z:

<http://www.followthemoney.eu/wp-content/uploads/2010/02/does-the-cap-fit.pdf>

Collier, P. et al., 1999: Reforming Stabex, *The World Economy*. Volume 22, Issue 5, pages 669–682, July 1999. [online]. Dostupné z:

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467->

[9701.00224/abstract?systemMessage=Wiley+Online+Library+will+be+disrupted+on+11+May+from+10%3A00-12%3A00+BST+%2805%3A00-07%3A00+EDT%29+for+essential+maintenance](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-9701.00224/abstract?systemMessage=Wiley+Online+Library+will+be+disrupted+on+11+May+from+10%3A00-12%3A00+BST+%2805%3A00-07%3A00+EDT%29+for+essential+maintenance)

CONCORD, 2009: *Spotlight on Policy Coherence for Development*. [online]. Dostupné z:

http://www.concord.se/upload//CONCORD_PCD%20Spotlight%20report_light%281%29.pdf

CONCORD, 2011: *2011 Spotlight on EU Policy Coherence for Development, A Lisbon Treaty provision; A Human Rights obligation*. [online]. Dostupné z:

<http://www.concord.se/upload//111026%20->

[%20Concord%20Spotlight%20PCD%202011%20-%20LOW%20RES.pdf](http://www.concord.se/upload//111026%20-%20Concord%20Spotlight%20PCD%202011%20-%20LOW%20RES.pdf)

Dalleau, M., 2010: The Vulnerability-Flex Mechanism: A success story? *Trade Negotiations Insights*, Volume 9, Number 2, February 2010. [online]. © ICTSD. Dostupné z: <http://ictsd.org/i/news/tni/71125/>

Dewbre, J., Cervantes-Godoy, D., Sorescu, S., 2011: *Agricultural Progress and Poverty Reduction: Synthesis Report, OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers, No. 49*. [online]. © OECD Publishing. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1787/5kg6v1vk8zr2-en>

Ekolist, 2011: *Klimatolog Jan Pretel: Drasticky snižovat emise je nesmysl*. 26.1.2011. [online]. Dostupné z: <http://ekolist.cz/cz/publicistika/rozhovory/klimatolog-jan-pretel-drasticky-snižovat-emise-je-nesmysl>

Evropský konsensus o rozvoji. [online]. Evropský parlament, Rada, Komise. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:046:0001:0001:CS:PDF>

Evropská komise, 2009: *EU 2009 Report on Policy Coherence for Development*. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/SEC_PDF_2009_1137_F_ACTE_PCD_EN.pdf

Evropská komise, 2011c: *The Reform of the CAP towards 2020, Consultation Document for Impact Assessment*. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/consultation/consultation-document_en.pdf

Evropská komise, 2010a: *Commission Communication on the CAP towards 2020*. [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/communication/>

Evropská komise, 2010b: *Policy Coherence for Development Work Programme 2010-2013* [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/SEC_2010_0421_COM_2010_0159_EN.PDF

Evropská komise, 2011a: *Legal proposals for the CAP after 2013*. [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/>

Evropská komise, 2011b: *Commission Staff Working Paper, EU 2011 Report on Policy Coherence for Development*. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/documents/eu_2011_report_on_pcd_en.doc.pdf

Evropská komise, 2010b: *Agenda pro změnu*. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/documents/agenda_for_change_cs.pdf

Evropská komise, 2012c: *Agriculture and Rural Development*. [online]. DG DEVCO. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/what/rural-development/index_en.htm

Evropská komise, 2012: *Energy: Biofuels - Land use change - European Commission*. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/energy/renewables/biofuels/land_use_change_en.htm

Evropská komise, 2012b: *MAP, Monitoring Agri-trade policy Agricultural trade in 2011: the EU and the world*. [online]. © European Communities, 2012, Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/trade-analysis/map/05-2012_en.pdf

Evropská komise, 2012d: *The EU climate and energy package*. [online]. Last update: 10 Sep 2012. Dostupné z: http://ec.europa.eu/clima/policies/package/index_en.htm

Evropská komise, 2013: *Aid for trade*. [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/development/aid-for-trade/index_en.htm

FAO, 2009: *How to Feed the World in 2050*. [online]. Dostupné z: [www.fao.org/fileadmin/.../How to Feed the World in 2050.pdf](http://www.fao.org/fileadmin/.../How_to_Feed_the_World_in_2050.pdf)

FAO, 2011: *Global Food Losses and Food Waste*. [online]. Dostupné z: <http://www.fao.org/docrep/014/mb060e/mb060e00.pdf>

FAO, 2013: *FAO Country Profiles: Low-Income Food-Deficit Countries*: [online]. Dostupné z: <http://www.fao.org/countryprofiles/lifdc/en/>

Fiala, P., Pitrová, M., 2003: *Evropská unie*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003

Glopolis, 2008: *Společná zemědělská politika*. [online]. Dostupné z: http://www.respektinstitut.cz/wp-content/uploads/prilohy/SZP_EU.pdf
Glopolis, 2011: *Potravinová suverenita jako cesta k dosažení potravinové bezpečnosti*. [online]. Dostupné z: <http://glopolis.org/soubory/d108/potravinova-suverenita.pdf>

Glopolis, 2012: *Členské státy a jejich směřování k vyšší koherenci politik pro rozvoj (PCD)*. [online]. © 2012, Enhancing policy Coherence: Making Development work better: Instituto Marquês de valle flôr. Dostupné z: <http://glopolis.org/soubory/fe3b/clenske-staty-eu-pcd.pdf>

Grant W., 2010: *How can direct payments be justified after 2013*. CAP Reform. [online]. © EU Transparency, 2010. Dostupné z: <http://capreform.eu/direct-payments-after-2013/>

The Guardian, 2013: *Will the Brics bank deliver a more just world order?* 8. 5. 2013. [online]. © 2013 Guardian. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/global-development-professionals-network/2013/may/08/brics-development-bank>

The Guardian, 2013b: *Barack Obama budget calls for sweeping overhaul of US food aid*. 11. 4. 2013. [online]. © 2013 Guardian. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/global-development/2013/apr/11/barack-obama-budget-us-food-aid>

Hardus, S., 2010: *Ghana's traders, lumberjaks and fortune hunters, PCD in practice: the impact of European policies on developmnet in Ghana*. [online]. Evert Fermeer Foundation. Dostupné z: <http://www.fairpolitics.nl/doc/Ghana%20impact%20study%20final.pdf>

Horký, O., 2008: *Proč rozvojová spolupráce nestačí ke snížení světové chudoby? Strategie podpory koherence politik pro rozvoj v České republice. Policy Paper*. [online]. Ústav mezinárodních vztahů. Dostupné z: <http://www.dokumenty-iir.cz/PolicyPapers/PProzvojova%20spoluprace.pdf>

IMF, 2013: *World Economic Outlook April 2013; Hopes, Realities, Risks*. [online]. © 2013 International Monetary Fund. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/01/>

Jambor, A., Harvey, D., 2010a: *CAP Reform Options: A Challenge for Analysis & Synthesis, Discussion Paper Series No. 28*. [online]. Centre for Rural Economy, University of Newcastle upon Tyne. Dostupné z:

<http://www.ncl.ac.uk/cre/publish/discussionpapers/pdfs/dp28JamborHarvey.pdf>

Jambor, A., Harvey, D., 2010b: *Review of the challenges of CAP reform, Discussion Paper Series No. 27*. [online]. Centre for Rural Economy, University of Newcastle upon Tyne.

Dostupné z:

<http://www.ncl.ac.uk/cre/publish/discussionpapers/pdfs/dp27JamborHarvey.pdf>

King, M.,Matthew, A., 2012: *Policy Coherence for Development: Indicators for Ireland*. [online]. Institute for International Integration Studies (IIIS), Trinity College, Dublin.

Dostupné z:

<http://www.tcd.ie/iis/assets/doc/IIIS%20PCD%20Indicator%20Report%202012.pdf>

Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017.

[online]. Dostupné z:

<http://www.czda.cz/editor/filestore/File/Koncepce%20Zahranicni%20rozvojove%20spolupr ace%20na%20obdobi%202010-2017.pdf>

Koulaïmah-Gabriel, A., and A. Oomen. 1997. *Improving Coherence: Challenges for European Development Cooperation. (Policy Management Brief No. 9)*. [online].

Maastricht: ECDPM. Dostupné z:

http://www.ecdpm.org/Web_ECDPM/Web/Content/Navigation.nsf/index2?readform&http://www.ecdpm.org/Web_ECDPM/Web/Content/Content.nsf/80ba021853007405c1256c790053145c/603e11469478f377c1256c6c0046d613?OpenDocument

Matthews, A., 2005: *Policy Coherence for Development: Issues in Agriculture: An Overview*. [online]. Dublin, Institute of International Integration Studies (IIIS), Trinity College. Dostupné z: <http://www.tcd.ie/iis/documents/discussion/pdfs/iisd63.pdf>

Matthews, A., 2010: *How Might the EU's Common Agricultural Policy Affect Trade and Development After 2013*. [online]. ICTSD Programme on Agricultural Trade and Sustainable Development, International Centre for Trade and Sustainable Development. Geneva, 2010. Dostupné z: <http://ictsd.org/downloads/2011/12/how-might-the-eus-common-agricultural-policy-affect-trade-and-development-after-2013.pdf>

Matthews, A., 2011: *Post-2013 EU Common Agricultural Policy, Trade and Development: A Review of Legislative Proposals*. [online]. ICTSD Programme on Agricultural Trade and Sustainable Development; Issue Paper No.39; International Centre for Trade and Sustainable Development, Geneva, 2011 Dostupné z: <http://ictsd.org/downloads/2011/12/post-2013-eu-common-agricultural-policy-trade-and-development.pdf>

MPO, Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2010: *MPO, Světová obchodní organizace (WTO), Zemědělství ve WTO*. [online]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument43614.html>

ODI, 2011: *Briefing Paper, Making the EU's Common Agricultural Policy coherent with development goals*. [online]. Overseas Development Institute, 2011. Dostupné z: <http://www.odi.org.uk/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/7279.pdf>

ODI, 2013: *Smallholder agriculture's contribution to better nutrition*. [online]. Dostupné z: <http://www.odi.org.uk/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/8376.pdf>

OECD, 2008: *Policy Brief, April 2008, Agriculture: Improving Policy Coherence for Development*. [online]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/40/33/40556614.pdf>

OECD, 2012: *Development Assistance Committee Peer Review of the European Union*. [online]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/61/46/50155818.pdf>

OECD, 2013: *PCD in Focus, Non-Tariff Measures in Agri-Food Trade: Improving Policy Coherence for Development*. [online]. Dostupné z: http://www.oecd.org/development/pcd/002012441_PCD%20in%20Focus_E-book.pdf

OECD, 2013b: *Aid to poor countries slips further as government tighten budgets*. [online]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/stats/aidtopoorcountriesslipsfurtherasgovernmentstightenbudgets.htm>

OECD, 2013c: *Trade facilitation agreement would add billions to global economy, says OECD*. [online]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/trade/trade-facilitation-agreement-would-add-billions-to-global-economy-says-oecd.htm>

OECD, FAO, 2011: *Agricultural Outlook 2011-2020*. [online]. OECD, Paris. Dostupné z: http://www.agrioutlook.org/pages/0,2987,en_36774715_36775671_1_1_1_1_1,00.html

Sharma, R., 2006: *The Doha Round Agricultural Tariff-Cutting Formulae and Tariff Escalation*. [online]. Dostupné z: http://www.fao.org/fileadmin/templates/loge/Speeches_and_statements/BackgroundPapers/Tariff_escalation_-_Sharma_-_Jan_2006b.pdf

De Schutter, O., Mandate of the Special Rapporteur on the Right to Food, 2011: *The Common Agricultural Policy towards 2020: The role of the European Union in supporting the realisation of the right to food*. [online]. Dostupné z: http://www2.ohchr.org/english/issues/food/docs/SRRTF_CAP_Reform_Comment.pdf

Účetní dvůr Evropské unie, 2011: *Special Report No 5, Single Payment Scheme (SPS): Issues to be addressed to improve its sound financial management*. [online]. Dostupné z: <http://eca.europa.eu/portal/pls/portal/docs/1/8096819.PDF>

UN, 2013: *Sustainable Development Knowledge Platform*. [online]. © United Nations Department on Economic and Social Affairs, Division on Sustainable development. Dostupné z: <http://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1300>

UNCTAD, 2012: *About GSP*. [online]. © 2012 UNCTAD. Dostupné z: <http://unctad.org/en/Pages/DITC/GSP/About-GSP.aspx>

ÚZEI, 2012: *Koherence zemědělské a rozvojové politiky*. [online]. Dostupné z: World Bank, 2008: *World Development Report: Agriculture for Development*. [online]. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2008/Resources/WDR_00_book.pdf

World Bank, 2013: *How we Clasiffy Countries*. [online]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/about/country-classifications>

Von Witzke, H. , Noleppa, S., 2011: *EU agricultural production and trade, Can more efficiency prevent increasing „land grabbing“ outside of Europe*. [online]. Humboldt

Universität, Berlin, 2011. Dostupné z: http://www.agrar.hu-berlin.de/fakultaet/departments/dao/ihe/Veroeff/opera-final_report_100505.pdf

WTO, 2012a: *WTO, Agriculture - explanation of the agreement - net food importers*. [online]. © World Trade Organization 2013. Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_intro06_netfood_e.htm

WTO, 2012b: *WTO, Development - Who are the developing countries in the WTO?* [online]. © World Trade Organization 2013. Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/d1who_e.htm

WTO, 2013a: *WTO, Doha Development Agenda: Negotiations, implementation and development - Groups in the negotiations*. [online]. © World Trade Organization 2013. Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/negotiating_groups_e.htm

WTO, 2013b: *WTO, Understanding the WTO - least-developed countries*. [online]. © World Trade Organization 2013. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org7_e.htm

Zahrnt, V., 2011: *A Guide to CAP Reform Politics: Issues, Positions and Dynamics ECIPE Working Paper No. 03/2011*. [online]. Dostupné z: http://www.ecipe.org/media/publication_pdfs/a-guide-to-cap-reform-politics-issues-positions-and-dynamics.pdf

Zahrnt, V., 2011b: *Food Security and the EU's Common Agricultural Policy: Facts Against Fears, ECIPE Working Paper • No. 01/2011*. [online]. Dostupné z: <http://www.reformthecap.eu/sites/default/files/Food%20Security%20Zahrnt.pdf>